

1. Stolberg | Balth. | Diff. de Angarijs
Veterum Wittenbergae, 1680.
2. — Diff. de persecutio[n]e Judeorum
Wittenbergae, 1682.
3. Strauch | Agidij. | Diff. de Spirituali
Fidelium unctio[n]e, Dantisci, 1672.
4. — Rechabecami Regis Judeorum
Vita e[st] Resum et Dissertatione
descripta, Wittenbergae, 1682.
5. Joepffer | Andr. | Diff. ex Jerem. XVIII
vi 1-6. Jus figuli in Lutem com-
paratum cum Jure Dei in Danum Israel.
Wittenbergae, 1695.

I. N. D. N. J. G.
DE

29 31

ENTHUSIASMO DIVINO ET DIABOLICO,

ad Apocal. 1, 10.

Spiritu Sancto adspirante,
in inlyta Argentoratensium Academia

PRÆSIDE

DN. JOHANNES JOACHIMO
ZENTGRAVIO,

SS. Theol. D. P. P. Capit. Thom. Canon.
& Ecclesiaste,

DN. Patrono, Promotore, ac Præceptore

æternum devenerando,

respondebit

M. JOH. CHRISTOPH. *W*auffmanni

Pforzhem. Marchicus,

SS. Th. St.

Die Junii MDCCII. h. consuet.

ARGENTORATI,

Typis JOHANNIS FRIDERICI SPOOR. Anno 1712.

ENTHUSIASMO
DIVINO ET DABOLICO

DIJOHANNES BOACILINO
MINTGRAVIO

SS. Theol. D. P. P. Capit. Thom. Canon.
D. Johann. P. ...

M. JOH. CHR. IS. OP. H. ...

Tabis Johannis ...

DE
ENTHUSIASMO
DIVINO ET DIABOLICO.

ad Apocal. 1, 10.

§. 1.

DE *Fanaticis*, qui *Fanatici* nimirum
sint, atque sic dici debeant, alia dixi-
mus occasione. Συνομιως vero cum *Fa-
natici* etiam *Enthusiaste* audiant, & *Fana-
tismus* etiam *Enthusiasmus* dicatur, malus
scilicet, Exercitatione ad Apocal. 1, 10, ver-
ba: Ἐγενόμην ἐν πνεύματι, instituta, præ-
missa prius vocis hujus explicatione, dein

quæ ad *Fanatismi* seu *Enthusiasmismi* naturam explicandam facere,
& pertinere videbuntur, intra terminos disquisitionis alicujus
Academice explicare conabimur. Adsit nobis Spiritus Sancti
gratia!

§. 2. Verba S. Johannis ad quæ instituti nostri causa aliquid
meditabimur, ex Apocal. c. 1. v. 10. desumpta sunt. Canonicam
hujus libri autoritatem quod attinet, ne de illis quid dicamus,
qui cum *Cajo*, ceu videtur, in l. contr. *Procl. Cataphryg.* quendam
primipilum, apud *Euseb. H. E. l. 3. c. 28.* edit. *Vales.* aliisque, quo-
rum mentionem facit *Dionysius Alexandrinus* in l. 2. περὶ ἐπαγγελ-
γελεῶν, de *promiss.* Cerinthum hæresiarcham harum revelatio-
num autorem fecerunt, quæ tamen Jesu Christi Deitatem
contra Cerinthi χριστουάχης rabiem tam manifeste asserunt,
solide in antiquitate jam confutatis; suo hic indulgens genio
Ribera Comment. in Apocal. injurijs est in nostros, cum sic scribit:
*Lutherani quantum possunt de ejus auctoritate detrahunt, modo auto-
rem esse negantes Joannem Apostolum, & Johanni quidem Presbytero
Asie adjudicantes: modo ejus prophetias, quasi fabulis plenas irriden-
tes.* Quanquam enim quidam ex nostris cum *Dionysio Alexan-
drino*, de Apocalypseos hujus autore dubitarint, vel quis iste fo-

ret, in medio reliquerint; minime tamen verum est, fuisse ex Lutheranis, qui *prophetias* has pro *fabulosis* habuerint; quas communi consensu semper pro *θεσπείους* habuimus, & hodie adhuc habemus. Conf. *Gerhard.* in Exegef. L. de script. sacr. *Höe* in Comment. P. I. f. 1. sq. *Calov.* in Bibl. illustr. N. T. t. 2. f. 1709. sqq. Adde alias quæ pro Canonica autoritate Apocalypf. novissime etiam scripsit *Du Pin* in disert. Prelim. in. sur la Bibl. l. 2. ch. 2. §. 12. p. 68. sq. Quod vero Apocalypticarum Prophetiarum impletionem & ad statum Ecclesiæ applicationem concernit, distinguendum censemur inter ordinem visionum, & rerum sive eventuum. Hic cum non semper idem sit, de quo post *B. Dannhaw.* Hodof. p. 760. nostratem, etiam *Frasenius*, Doctor Parisiens. Disquisit. Bibl. l. 3. §. 25. n. 16. p. 757. non satis firmiter Chiliastræ ex Apocal. c. 20. ex ordine visionum, quo revelationem de damnatione bestię, sequitur visio & revelatio Johannis de quodam millenario, suum hinc probant Chiliastrum, qui *Papiam* potius, mediocris ingenii hominem, σφόδρα σμικρὸν ὄντα τὸν νῦν, mediocri admodum ingenio præditum, iudice *Eusebio* H. E. l. 3. c. 39. si non Cerinthum ipsum, quam Johannem Evangelistam autorem habet.

§. 3. Licet vero verba hæc: Ἐγενόμην ἐν πνεύματι, eram in spiritu, satis clara sint; in illis tamen explicandis Interpretes diversimode sentire constat. *Ambrosius* Exposit. super Apocal. B. Joh. c. I. t. III. opp. f. 804. ad verba nostra ita notat: *In spiritu se fuisse dicit: quia tanta mysteria que sequuntur non carnalibus, sed spiritualibus oculis videri poterant. Animalis enim homo non percipit ea, que sunt spiritus DEL.* *Areta* Cæsareæ Cappadociæ Episcopi explanatio horum verborum in Comment. ita habet ex *Maximi Florentini* versione: *Addit, in spiritu, ut indicet, nequaquam humana indiguisse operatione, sed illustrationibus manifestationibusve per habitationem Dei in se.* De sumta hæc sunt ex *Andrea*, Cæsarensis Cappadociæ Episcopi, quem sub initium sæculi sexti floruisse opinatur *Bellarmin.* de script. Eccles. ab anno 500. p. m. 161. sq. Comment. in Apocal. Similiter qui interjeccio tempore Episcopus Uticensis in Africa fuit *Primasius*, in Apoc. c. I. p. 6. ita scripsit: *Hæc, nec carnali phantasmate putaretur illusio (Johann.) in spiritu se fuisse & vidisse restatur.* Ex Romano-Carbo-

licis

*licis Haymo Halberstadiensis Comment. in Apoc. l. i. verba nostra
 fic explicavit: Hic jam aperte demonstratur, B. Johannem hanc vi-
 sionem non corporaliter, sed in spiritu vidisse, non tamen in somnis, sed
 in extasi raptus est, sicut & Ezechiel, qui cum sederet in domo sua, &
 senes Juda sederent coram illo ductus est mente in Hierusalem. Itaq;
 sicut dictum est, nihil per corpus vidit, vel audivit, vel sensit, vel intelle-
 xit, vel ipsam carnem funditus deseruit, quando hanc revelationem vi-
 dit, sed docendus ejus Spiritus à Spiritu docente assumtus est, ut alta &
 mystica posset intueri. Salmanticensis SS. literarum interpretes
 Franciscus de Ribera Comm. in Apoc. c. i. p. 43. probat, atque se-
 quitur Haymonis interpretationem, esse, inquit, in spiritu Jo-
 hannes dicitur, non quod extra corpus fuerit, sed quod cum in corpore
 esset, nec corpore tunc utebatur, nec sensibus, sed raptus erat, & eleva-
 tus supra corpus. Similiter magni suos inter aestimatus Ludovi-
 cus ab Alcasar, in Comment. in Apocal. quos Augustinus Antolinez
 in censura plane mirabiles appellavit, l. 1. P. II. in paraphr. c. I.
 verborum nostrorum hanc fecit paraphrasin: In extasi raptus
 divinissima revelationis spectator fuit. Ast ex Reformatis Bullin-
 gerus in Apocal. Comm. f. 13. ad locum nostrum ita commentus
 est: Carrum cum sciret Apostolus, die Dominica in omnibus ecclesiis
 sacris res sacras operari fideles, quibus interesse non potuit corpore, spi-
 ritu & contemplatione eis adfuit: cumq; ita esset in spiritu & contem-
 platione rerum divinarum, ac in precibus sacris, audivit vocem de qua
 mox dicitur. Ira quidem Bullingerus, à quo non dissentit Aretius,
 Comm. in Apocal. l. c. f. 151. in spiritu esse, inquit, est in depre-
 cationibus esse, cum DEO agere, qui spiritus est, & spiritu coli vult.
 Coccejus vero, cujus non minor est apud Reformatos autoritas,
 sic explicat h. l. Esse in spiritu significat animo accipere Spiritus San-
 cti alloquia, & orationes, atq; interim sensus otiosos habere: nisi di-
 camus etiam oculis & auribus ejus voces atq; formas à Spiritu S. fuisse
 ingestas. Ο αὐτοῦ ὁρατῆς ὧν Grotius in annot. h. l. ad verba ἐνενοῦεν
 ἐν πνεύματι, id est, notat, cum DEI Spiritu. Sic, addens, & qui à
 Dæmonibus possidentur, dicuntur esse ἐν πνεύματι ἀκατάεργα, Marc. I. 23.
 P. 2. Nostros vero etiam audiamus interpretes. Ex hjs B. Win-
 kelmannus in Comm. h. l. p. 36. quid sit esse in spiritu, sic inter-
 pretatur: Nimirum cum Johannes in exilium ejectionis sacris congressi-*

bus interesse non posset, ipse privatim meditationi sacrorum mysteriorum vacavit. Hinc quasi in Ecstasi raptus fuit, quemadmodum Ezechiel. I. cap. atq; in hac quasi ἐκστασει, & ἐνδυσιασμοῦ facta ei est revelatio. Sed qui post Winkelmannum majori nisu arduum explicandi Apocalypsin opus est agreslus B. D. Høe in Com. l. c. f. 29. duriolem & incommodiorem illorum dicit esse interpretationem, qui in Spiritu esse idem ac ἐκστασει pati, ac ἐνδυσιασμοῦ rapti, arbitrantur. Mavult proinde sic illud interpretari, ut sit intendere cogitationes spiritualibus mysteriis, & tum serie precationi tum ardentissima meditationi pleno Spiritu operam dare. Ita quidem ὁ μακαρις. Ast B. Cluverus in Com. ad h. l. f. 38. dissentit, quid sit, inquires, esse in Spiritu ex similibus colligendum est scripturae locis, Apoc. 4, 2. Jussus ascendere in caelum Johannes, ut futura conspiciat à Domino praemonstranda, statim se dicit factum esse in Spiritu. Ubi perspicuum est, de raptu & singulari excessu mentis, à Spiritu Sancto illustrata, usurpari hanc phrasin.

§. 4. Etsi vero, ceu ex productis constat locis, nonnulli Clarissimi nominis Interpretes, verba Johannis, ἐν νόῳ ἐν πνεύματι, de mentis quadam intensione ad contemplationem rerum divinarum, meditationem item, & serias preces, quæ sit ab attentione ad res externas avocatum, explicare malint, ea fere ratione, qua Mystici præ aliis moderatiores, quando suis indulgent contemplationibus, se in Spiritu esse dicunt; plures tamen de vero raptu divino, & statu animæ à Spiritu Sancto inhabitante illustrata, verba Theologi nostri explicant, Andreas scil. Aretas, Primasius, Haymo, Riberus, Alcasar, Coccejus, Beza, Winkelmannus, Cluverus, Glassius, Calovius, & alii, quos nos etiam sequimur. Quanquam enim Gomarus, cum in Spiritu esse dici ait vel de Spiritu infinito DEI, ut idem sit, quod à Spiritu Sancto correptum esse; vel de Spiritu finito seu anima hominis, ut denotet proximum Apocalypseos recepta subiectum, nempe Spiritum ac mentem, ut significetur, revelationem hanc internam in mente scil. fuisse, statuere videatur, diversas esse has explicationes; attamen cum conjungendæ istæ non separandæ sint, in re dissensus non est, ceu Haymo satis perspicue docet. Explicans enim quid sit esse in Spiritu, Johannis spiritum docendum à Spiritu docente assumptum fuisse ait.

S. f.

S. 5. Priorem itaque quod attinet sententiam, quæ de
attenta contemplatione & meditatione de DEO, rebusq; & mysteriis
divinis, atque seriis precibus τὸ ἐνεύματι ἐν πνεύματι, *eram in spiritu,*
intelligit; quæ B. D. Hœri nostri est ἐξήγησις, quamque & Bullingeri
& Aretii interpretationem esse notavimus; illa in textu non vi-
detur esse fundata. Quanquam enim die Dominica ἐν πνεύματι,
in spiritu fuerit Johannes, quæ cultui externo tam publico
quam privato, Sabbathoque animæ interno, devote præstan-
do destinata est, non recte tamen inde inferitur, à Spiritu Sancto
eundem hac die non fuisse correptum ad cognoscendas visio-
nes, quas menti illius objecerat, cum sit res die Dominica non
indigna, nec factum cum profanatione Sabbathi conjunctum.
Licet insuper Joh. 4. 23. quando de adorantibus Patrem ἐν πνεύ-
ματι, *in spiritu & veritate* sermo est, non in extasi rapti intelli-
gendi sint, sed qui vera fide eundem adorant, ut explicat B. D.
Seb. Schmid. in Paraphraf. h. l. B. Athanasius licet ex veteribus de
ipsa Spiritus Sancti persona locum intellexerit, t. 1. opp. Epist.
ad Serap. Sp. S. non esse creat f. 208. inde tamen nondum se-
quitur, etiam h. l. πνεύματι, *in spiritu esse*, significare seriis præ-
cationi, vel ardentissimis meditationibus & cogitationibus intentum
esse; cum analogia contextus aliud monstret. Initium enim
visiones explicandi facturus D. Johannes, non locum & diem
tantum, quo prima visio ipsi obtigerat, exprimit, sed & mentis
suz statum, modumque visionis notat. Nimirum ἐν πνεύματι,
in spiritu fuit Johannes, Spiritu Sancto mentem correpti ele-
vante ad intuendam visionem, & spectanda ea, quæ menti di-
vinitus elevata objiciebantur. Sic enim ἐν πνεύματι γενόμενος,
in spiritu existens, si vel maxime concedatur, quod auribus cor-
poris vocem istam magnam, de qua v. 10. dicentem: Ego sum alpha
& omega, audiverit; non abnuente h. l. Coccejo, dici posse etiam
auribus voces à Spiritu S. ingestas, quod tamen hic non videtur di-
ci posse; quando tamen tunc septem aurea candelabum, & in me-
dio illorum ipsum DEI Filium vidit, similem Filio hominū, ad signifi-
candum ejus ἐν δεικνόντων, jam tum factam, uti visio hæc non cor-
poris sensibus, sed intus mente à Spiritu Sancto illustrata, & ad
visionem hanc admittendam & spectandam elevata, facta esse
dici

dici debet, ita ἐν πνεύματι, in spiritu esse, non nisi de ecclasi, & singulari elevatione mentis ad divinam intuendam revelationem, explicare potest. Confirmatur idem ex loco parallelo etiam Apoc. 4, 1. sq. quo secundam visionem explicaturus Johannes, cum eadem, qua ante Apoc. 1, 10. vocatus fuerat, voce jussus esset ascendere; id quod auribus corporis rursus audivisse Evangelistam videntem, non negare pertinaciter volumus, ἐν θεῷ ἐγενόμην ἐν πνεύματι, statim, inquit, fui in spiritu, significans suam quam passus erat ecclasin, qua Spiritu S. correptus, & mente elevatus, & ab externis objectis, vigilans licet, avocatus fuit ad alia à DEO objecta videnda. Nec abnuit B. D. Høe in Com. in Apocal. 4, 2. etsi supra ad c. 1. v. 10. verba hæc, ἐν πνεύματι, ceu vidimus, aliter explicatum iverit. Bene etiam B. Claverus noster in Com. ad Apoc. 4, 2. jussus, inquit, ascendere in cælum Johannes, ut futura conspiciat à Domino præmonstranda, statim de se dicit factum esse in Spiritu, ubi perspicuum est de raptu, & singulari excessu mentis, à Spiritu Sancto illustrata, usurpari banc pbrasin. De raptu & extasi etiam novissime verba nostra explicavit Louis Ellies Du Pin, Biliotheq. des Aut. Eccles. t. 2. disfert. prelim. p. 69. Etant, inquit, (S. Jean) ravi en esprit un jour de Dimanche &c.

§. 6. Caterum quod nostro loco dicitur ἐγενόμην ἐν πνεύματι, eam in spiritu, id alibi in N. T. quomodo explicetur, operæ pretium est ut notetur. Act. 10. v. 10. ita de Petro dicitur: ἔπεσεν ἐπ' αὐτὸν ἕκστασις, cecidit super ipsum ecclasis; vel ut Erasmus vertit: Irruit super eum mentis excessus. Versu 11. autem & sequentibus, explicatur visio, quam sensibus ab objectis exterioribus avocatis in mente idem habuit, DEO talem operante & ad intuendum cognoscendumq; eandem objiciente. Ipse hinc Petrus Act. 11, 5. quid sibi contigisset explicans, καὶ εἶδον, inquit, ἐν ἕκστασι ὄραμα, vidi in ecclasi visionem. Paulus etiam, quid sibi oranti in templo Hierosolymis evenisset, commemorans, appellavit id γενέσθαι ἐν ἕκστασι, Act. 22, 17. in ecclasi se venisse notans, sic ut nihil extra se positum mente perciperet, ceu conversus eadem ad objecta interna, & imagines intus objectas intuentes. Hujusmodi γενέσθαι ἐν ἕκστασι Paulus 2. Cor. 12, 2. singularem

larem modum explicaturus, se ἀπαρτίως ἑὸς τρίτου ὁραῶν, in *tertium usq; caelum raptum* affirmat. Raptus autem ille non fuit sine ecstasi, avocata anima ab externis sensibilibus, & elevata ad percipiendum id quod intus ei a DEO objiciebatur, & omnia sensibilia excedebat. *Ecstasis* interim & *raptus*, quod etiam *Thomas* II, 2, q. 175. art. 1. Resp. art. 2. ad 1. monuit, per omnia non coincidunt. Cum enim *ecstasis* importet simpliciter excessum a seipso, *raptus* ei aliquid superaddit, nimirum animæ a sensibilibus apprehensione avocata, præter suam intentionem divinitus factam elevationem, elevationem, ad certa intus cognoscenda objecta, a DEO proposita. Vid. *B. Herwart.* de Rapt. Paul. c. 2. §. 5. p. m. 15. Dicitur autem *Ecstasis* hæc *Raptus in tertium caelum*, ad significandum, cum sic ἐν πνεύματι, in spiritu esset *Paulus*, talia illa ad cognoscendum objecta fuisse, quæ celestis gloriæ alias reservantur, & ab Angelis qui in cælis sunt cognoscuntur. Conf. etiam *Estius* h. l. Sic fuit in *Spiritu* *Paulus*, ut simul raperetur ad audienda ἀόρατα, quæ ad statum gloriæ potius, quam gratiæ pertinent. Proin etiam non per omnia idem significant fuisse in *Spiritu*, & raptum fuisse atq; ad tertium caelum, videatur licet ita *Ruperto.* Confer *B. Cluver.* Comment. in *Apoc.* I, 10. f. 38. sq. Quæ de tertio alias caelo *Grot.* in not. h. l. & *Jacob. Cappellus* Observ. in N. T. h. l. notant, fabulæ sunt *Judæorum*, ad quas *Paulum* respexisse, vel eodem modum locutum esse, vel loqui voluisse, omni veri specie caret. In *V. T.* *Ezechiel* divinum suum *Enthusiasmum*, & quomodo ἐν πνεύματι in spiritu fuerit, sic explicavit c. 1. v. 3. וְרוּחַ עֲלֵי יְדִי וְרוּחַ יְהוָה (Ezechiele) manus Domini; c. 3. v. 22. וְרוּחַ עֲלֵי יְדִי וְרוּחַ יְהוָה, & fuit super me manus *Jehove.* Notatur enim formula hac præsentia DEI operatrix, qua anima ab objectis externis sensibilibus avocata, totus ejus vigor collectus & concentratus fuit a DEO, ad intuenda & cognoscenda, & postmodum, ubi ad se eadem redierat, etiam explicanda ea, quæ intus divinitus repræsentabantur, atque revelabantur. Quamquam non negem, etiam illam horum verborum esse generalitatem, *Hieronymo* quoque ad *Ezech.* 1, 3. agnitam, ut nil impediatur, quo minus & ad alium divinæ revelationis modum, quem nimirum contextus loci permittit, eadem applicentur, eundemque significant.

§. 7. Ad certas vero sancti *Enthusiasmi*, & divini, species
 huiusmodi esse in spiritu, & rari ad cognoscenda ἀόρητα refertur,
 & referri posse dicimus. Est equidem *Enthusiasmi*, & *Enthusia-*
strum vocabulum, quod à verbo ἐνθουσιαζέω descendit, cuius
 origo est ab ἐνθεῶ, sive ἐνθεῶς, non ἐγγεσθον, nec scriptoribus
 divinis usurpatum, sed a Gentilibus per scriptores Ecclesiastici-
 cos receptum: Legitur namque verbum ἐνθουσιαζέω, & adjecti-
 vum ἐνθουσιαστικός, apud Platonem, Aristotelem, Diodorum Siculum,
 Plutarchum, & alios, significatque numine afflari, sanatico furore con-
 citari, & concitatum esse: Attamen nil impedit, quo minus ἐνθεῶ, &
Enthusiasmus, etiam adhibeatur in bonam partem, ad signifi-
 candum afflatum, impulsum, motum internum, illuminationem
 à bono Numine proveniente, cum & sancti DEI homi-
 nes à Spiritu S. immediate inspirante illuminati scripserint, & lo-
 cuti sint, 2. Petr. 1, 21. Φερόμενοι ὑπὸ πνεύματι ἁγίῳ, impulsu Spi-
 ritus S. Luc. 1, 41. etiam dicitur, καὶ ἐπλήθη πνεύματι ἁγίῳ ἡ
 Ελισάβετ, Spiritu Sancto impleta est *Elisabetta*. Idem l. c. v. 67. de
 Zacharia legitur, quod ἐπλήθη πνεύματι ἁγίῳ καὶ προφήτευσεν,
 impletus Spiritu Sancto prophetaverit. Non etiam aliter fere *He-*
sychius in Lexic. de *Enthusiasmo* loquitur. Ἐνθουσιασμός ἐστίν, in-
 quit, ὅτε ἡ ψυχὴ ὅλη ἐκλάμπεται ὑπὸ Θεῶ, *Enthusiasmus* est quando
 tota anima à DEO illuminatur. Ἐλαμψίς hinc dicitur doctrina
 divina & inspirata illustratio. Ἐνθεῶ etiam explicatur eidem
 per Θεῶ. Ἐνθεῶ γίνεται legitur apud *Clementem Alexandr.*
 item ἐνθεῶ ὄντες, observante *Sylburg.* in *Indic. Clem. Græ.* Imo
 idem *Clemens* in *Pædag.* l. 2. c. 4. f. 165. voce ἐνθεῶ in laxiore
 sensu usus, prout eainfert afflatum piis, & illis qui πνεύματι Θεῶ
 ἄγονται, Spiritu DEI aguntur, Rom. 8, 14. communem, h. e. me-
 diatum, docet. qua ratione ἐνθεῶς ἐπὶ τὸν ὕπνον ἵεναι, cum divino
 quodam numine afflati nos ad somnum conferre debeamus, si nimi-
 rum antequam somnus nos invadat DEO gratias agimus, quod ejus be-
 nignitatem & gratiam fuerimus consecuti. Et cum *Julius Pollux*
Onomast. l. 1. c. 1. tit. περὶ μαντιῶν, καὶ μαντιῶν τόπων, καὶ ἀνδρῶν,
de oraculis, & vaticinatoris locis & viris, nomina huc pertinentia,
 & varias *Enthusiasmi* circumstantias exprimentia enarrans, ita
 loquitur: τὰ δὲ ὀνόματα τῶν πραγμάτων. Κατακωχή, *derentio*

aut mentis, aut corporis sensu motuque privati, in ea corporis figura
 & situ permanente eo qui sic detentus est, qua fuerit correptus, sive se-
 deat, sive decumbat: Καθόδ^{ος} Θεῶν, descensus DEI in hominem ingres-
 si: Καταβολή, accessio, Paroxismi scil. quam numine pleni experiri
 credebantur, & fingebantur: Κατοχή, detentio, ut καταπαχή.
 Επιθεσιασμός, a DEO mente concepto afflatio ad varicinandum: Επίπνοια
 divina inspiratio: Βασιλεία, furor ex divino afflatu proveniens: Κινήσις
 ἐν Θεῷ, motus ex DEO: Κατάληψις, detentio, ut κατοχή, quae fit
 subito, mentis, corporisq. sensu intercepto. Ἐνθουσιασμός, numinis af-
 flatio: Superius dixerat Pollux, quod ἐνθουσιῶν, entusiastia, sit
 πλήρης Θεῶν, DEO plenus: Cum, inquam, diversis his nominibus,
 quibz partim eadem passio exprimitur, partim affectiones animi
 illorum qui Enthusiasum patiuntur notantur, meretur illud
 etiam h. l. observari, quod Aretas Casariensis D. Johannis ἐγενόμενον
 ἐν πνεύματι per Θεῶν κατοχήν explicaverit. Et sane si vim vocis
 spectamus, negari nequit, Enthusiasum notare ejusmodi homi-
 nis statum; quanquam & de bestiarum Enthusiasmo historix pas-
 sim loquantur; quo est ἐν Θεῷ, h. e. quo divinum Numen in se
 habet, cujus instinctu & afflatu agat, & qui proinde ad pios
 etiam & sanctos applicari possit, ceu ex dictis patet. Nam &
 hi à Spiritu S. Φερόμενοι, acti & impulsī, DEO etiam pleni dicuntur.
 Imo ne ex ratione & vi nominis præcise, ἐνθουσιασμός, notat im-
 mediatum impulsū DEI, vel inhabitationem internam Spiritus
 Sancti immediate factam, sine verbo scripto, cum etiam illi
 qui per verbi prædicationem Spiritum Sanctum acceperunt, vere
 numen in se habitans divinum habent, quod in iis operatur,
 Rom. 8, 15. 26. Gal. 4, 6. & cujus instinctum vere experiuntur, sen-
 tiunt, eoque aguntur Rom. 8, 14. Spiritus S. enim operatio-
 nem a verbo, quod est potentia DEI ad salutem omni credenti,
 Rom. 1, 16. Spiritus & vita, Joh. 6, 63. in negotio salutis ne in
 unico actu separari debere contendimus cum B. D. Hülsemann,
 de Auxil. Grat. p. 180. sq. p. 191. §. 4. Ita supra §. 3. B. Winkel-
 mann, & B. Hööm in Comm. ad nostrum locum de Enthusiasmo
 divino loquentes audivimus. Hunc etiam agnoscit B. D. Calovius
 in Isag. l. 1. c. 5. p. 99. quem, Præceptorem nostrum
 quondam optimum, & nos sequimur.

§. 8. Frustra proinde recentior *Enthusiasta & Quakerus*,
Georgius Keithus in *Amic. Resp. ad B. D. Bajer. diss. c. 1.* agit. Quo
 enim *Enthusiasta* titulo & elogio se non indignum probet, ego,
 inquit, qui *Lexica & vocabularia tam Graeca quam Latina de isto nomi-*
ne sedulo sum perscrutatus, nihil usquam, quod jure me, aut quemlibet
verum Christianum istius nominis (Enthusiastarum) pudere faceret,
invenire potueram. Enthusiasta enim si vocis Etymologiam rite spe-
ctemus is est, qui divinitus sit inspiratus, afflatus, motus, agitur, sive
in quo DEVS est, in quo DEVS loquitur, quem DEVS docet, illuminat,
instruit, ducit, movet, agit, impellit. Et quid amabo in istis omnibus
Christiano indignum est? Nam non semper, praprimis in voca-
bulis Scripturae S. ignotis, videndum est, quid vi vocis dici pos-
sit; etsi enim à notatione nominis, tam affirmative, quam ne-
gative concludere liceat, satis tamen constat, quod sua id non
careat limitatione; sed quid usus permittat, penes quem est
norma loquendi. Vnde licet nil impediat, quo minus, etsi
non necessario, vi vocis Enthusiasmus dicatur de afflatu vere di-
vino, à sanctissimo Numine in sanctis proveniente, divinisque
in iisdem internis & immediatis revelationibus, & operationi-
bus aliis; prima tamen, & famosior hujus vocabuli acceptio
hæc non est. Proinde quanquam Patres sanctorum & fidelium
agnoverint Enthusiasmum, v. c. Johannis, ceu ostendimus, &
B. D. Bajer. etiam in dissert. III. Synops. Exam. Theol. Enthu-
siast. c. 2. §. 4. & 6. p. 103. & 106. suo Keitbo concedit, ut proinde
distinctio Enthusiastri in sanctum, sive vere divinum, & Fanati-
cum, atq; Diabolicum, recte explicata admitti, nec simpliciter re-
jici debeat, prout etiam Hoornbeek in Sum. Controv. l. 6. p. m.
178. Enthusiasmum sive afflatum in animum aut mentem, alium esse
BONVM, alium MALVM, affirmavit; illum a DEO, hunc a Diabolo
homines pati dicentans, distinguensque illum in ordinarium, quem
dixit communem omnibus fidelibus & sanctis, qui à DEI spiritu agun-
tur & reguntur, & extraordinarium, qualis Prophetis & Scriptoribus
sacris contingit. Prima tamen & famosior vocis hujus, quæ ex in-
stituto humano significat, cum acceptio hæc in Ecclesia non sit,
etiam non est causa, cum nec usus hujus vocis ita jubeat, ut sic
crude pari passu cum altera significatione, qua de malo & fana-
tico

sico Enthufiasmo dicitur, qui Diaboli operatio est, eadem jure ambulet. Dicimus tamen, non mirum esse, Reformatum Doctorem *Enthufiasmum communem omnibus fidelibus & sanctis*, h. e. absoluto decreto electis, statuere, cum constet, Calvinianos vigore decreti hujus salvandi atque reprobandi peremptorii, operationem Spiritus Sancti ab operatione verbi DEI distinctam, vel in unico actu, urgendo, semina subtilicris cujusdam Enthufiasmi ferere; de quo B. *Hülsemann*. de Auxil. grat. p. 189. sqq. add. *Dannhauw*. in Hod. Calvin. P. I, p. 59. Nos uti Enthufiasmum hunc penitus rejicimus, ceu vim organicam verbi & sacramentorum parum pie infringentem: ita si vim vocis ἐνθεῦσις, vel ἐνθουσιασμός, nimis presse urgendo divinam Spiritus Sancti per verbum factam operationem, & motus in cordibus fidelium internos, quos ciet mediante verbo, à quo est inseparabilis, Enthufiasmi elogio ornare velimus, non equidem ipsa vis nominis hujus repugnabit, cum & mediata & immediata, sine verbo DEI, Spiritus Sancti operatione numine pleni legantur fideles fuisse; hodie licet Spiritum S. à verbo separare non liceat: Attamen rectius interim dicetur, id fieri per *abusum* vocis hujus, nec Patribus Ecclesiæ eandem sic frequentatam fuisse sanctificationem; *Enthufiasmi* licet nomen iisdem & notum, & usurpatum fuerit.

§. 9. Magis itaque frequens, recepta, in Ecclesia etiam usurpata cum vocis hujus hæc sit significatio, ut de *Enthufiasmo* & *Enthufiasis* verba facientes, in malam partem vocabula hæc accipiamus, parum nos movet, quod cum *Gentiles*, tum *Enthufiasis* & *Fanatici* de afflatu vere divino, & operationibus internis immediatis, & revelationibus vere divinis, vocabula hæc intellexerint, & priori & famosiori significato sic eadem explicari debere censuerint, censeantque, suosque etiam raptus, ecstases, afflatus divinos, & furores fanaticos, revelationes denique jactatas hoc loco habuerint, infeliciter in applicatione errantes, ceu ex illis constat, quæ paulo ante diximus.

§. 10. Varie etiam explicare solent Enthufiasmi causas *Gentiles*, de quibus *Plutarchus* in l. de Orac. defect. t. 2 opp. f. 413. sqq. contendentibus aliis, *nimis quam puerile & fatuum esse*, ἐνθεῦσις εἶναι καὶ παιδικὸν κομιδὴν τὸ ἁισθητικὸν Θεὸν αὐτὸν, ὡς περ τὰς

τὰς ἐγγαστριμύθους, ἐυρυκλέας πάλαι νυνὶ Πύθωνα προσαγορευο-
μένους, ἐνδύομενον εἰς τὰ σώματα τῶν προφητῶν ὑποφθέγγεσθαι, τοῖς
ἐκείνων τόμασι καὶ φωναῖς χρώμενον ὀργάνοις, opinari ipsum DEVM,
uti alius visum fuerat, in corpora vatium, quas olim Engastrimythos,
Euryctos, quod è ventre sermonem vaticidicum promerent, nunc Pythonas
nominant, se immittere, eorumque ore loqui, & voce pro instrumento uti:
probante Cleambroto Philosopho Lacedaemonio. Cui sen-
tentiae cum subscriberet Plutarchus l. c. f. 432. sq. vaporibus, qui di-
vinare faciunt, ex terra exhalantibus, & Φανταστικῆν καὶ μαντικῆν
δύναμιν τῆς ψυχῆς, imaginativam & vaticinatricem facultarem animae
incendentibus tribuit, lectus διαμέτρως τὴν διάθεσιν καὶ κατὰσιν ἐμ-
παθεῖν τῇ γῆ τὸν ἥλιον, ἀφ' ἧς ἐκφέρεται τὰς μαντικὰς ἀναθυμιάσεις,
illos qui arbitrantur solem terrae ingenerare affectionem istam & tempe-
riem, à qua vapores ad divinandum facientes exhalant; qui vel διὰ
γυναμείων, vel alia ratione in hominem se infinuantes ἐνθουσια-
σμῶν efficere fingebantur. Verum Gentiles ita de Enthusiasmo
delirasse, & ad huiusmodi descendisse ineptias, facile agnoscim-
us: Ast Maimonidem Judæum, vel si recentiorem quendam nu-
givendum audire placeat, Spinosam nimirum, similiter nugatos
esse, iustum meretur ἐπεγχοῦν. Maimonides enim in Mor. Ne-
voch. P. II. c. 36. summæ facultatis imaginatricis perfectioni prophe-
tiam tribuit, quæ homini ab ipsa nativitate bona inesse debeat.
Longe vero aliter scriptura de hac facultate prophetandi, &
Prophetarum prophetis loquitur. Dixit ad me Jehova, ait
Esaï. 8, l. 3. 11. Sic ad Jereniam factum est verbum Jehovæ, Je-
rem. 1, 2, 4. ad Ezech. 35, 1. Ose. 1, 1. sq. Inspirante ergo, res
item, aptissimaque & maxime genuina & propria verba dictante
& suggerente DEO locuti sunt, scripseruntque Prophetæ,
non phantasiæ beneficio; quæ futura soli DEO nota, quibus
exactissime eventus respondit, mysteria item quæ sunt ὁ πᾶς νῦν
καὶ κατάληψιν nostram, indagare ex se nescit, quo ineptius affir-
mari nil potest. Merito proin Impostoris elogio commenda-
tur Benedict. Spinosæ, qui ann. 1677. Domino suo cecidit, quan-
do Christianum præ se ferens Empecta impius in tract. suo
Theol. Polit. c. II. p. 15. Maimonidis imaginationibus insistentis,
Prophetas non fuisse perfectione mente præditos, sed quidam potentia
vividius

vidius imaginandi contendit. Fingit hinc; Salomonem sapientia quidem, non vero dono prophætico ceteros excelluisse; contra vero homines rusticos, & extra omnem disciplinam positos, imo mulierculos etiam dono prophætico fuisse præditos, quod imaginatione magis pollerent. Prolixius autem in sequentibus hæc exsecutus scribit inter alia: Revelatio variabat unoquoq; Propætera pro dispositione temperamenti corporis, imaginationis, & pro ratione opinionum, quas antea amplexus fuerat. Verum eadem, imo majori facilitate hæc rejiciuntur, quam afferuntur, ceu dudum mendacii convicta à Petro 2. Ep. 1, 21.

§. 11. Quod itaque *Enthusiasmum* in significatū Ecclesiastico famosiori attinet, plerumque in malam nomen hoc accipitur partem, eaque significationis latitudine, ut significet non solum Diabolicos afflatus, raptus, ecstases, & furores fanaticos, quando v. c. Sibylla Cumæa apud *Virgil.* 6. *Aeneid.* cum se rapi sentiret, tempus ait, *DEUS ecce, DEUS!* cui talia santi ante fores subito non vultus, non color unius, non coma mansere coma, sed pectus anhelum, & rabie fera corda commoverunt: vel prout apud *Eusebium* H. E. L. 5. c. 16. edit. *Vales.* ex scriptore quodam refertur de Montano, eum dōvra παράδου εις εαυτον τῶ ἀντιμενεῖνω πνευματο-Φορηθῆναι τε καὶ ἀφ' αὐτοῦ εἰς κακοχῆ τῶν ἰσχυρῶν ἀσθενῶν ἐν βροχίῳ, aditum in se adversario spiritui præbuisse, & damone repletum, subito quodam furore ac mentis excessu concuti cœpisse, & novæ quædam atq; inaudita prolucutum: Sed etiam jactantiam illam, qua Fanatici, omni licit autoritate divina destituti, dictis, factisque suis, etiam atrocissimis haud raro, immediatam DEI lucem, divinasque revelationes, ὄντασις, diurnas & nocturnas visiones, somnia divina denique, angelicæ colloquia, & ipsius Christi etiam apparitiones mentiēdo præteudunt; vel suis illusionibus, sæpius melancholicis, de luti quæ credunt docent, aliisq; ad credendū ceu divinitus accepta, jussa & mandata, proponunt, & tantum non obrudunt, fingentes, *Spiritum ubi velit stare, nec alligatū Academicis: Itaq; internam vocationem cum donis ad munus necessariis sufficere, accedente alicujus congregationis desiderio.* De quo in nostr. Colluv. Quacker. art. 2. §. 2. Add. B. Dannhav. Theol. Consc. t. I. p. 273. 353. 411. sq. Etsi vero Fanaticus hic Enthusiasmus in hac latitudine

rudine consideratus, distinctius digestus in *Diabolicum, illusorium,* & *fictitium* sive ementitum distingui possit, recte tamen observat *Hoornbeck* in *Summ. Controv.* l. 6. p. m. 378. *nil ob stare, quin omnia mali Enthusiastici genera vel species quandoq; concurrant, ut idem, qui divinum enthusiasmum temere fingit, & a suis phantasticis imaginationibus deludatur, & a Satanicis vexetur, in justam mentiti sacri spiritus penam.*

§. 12. Quanquam autem hoc posterius vocis *Enthusiasmus* significatum in Ecclesia receptius sit, nihilominus tamen cum, quando res salva est, de vocabulo ipso sic usurpato & applicato, digladiari nolim *Enthusiasmum* etiam vere *divinum*, extensiore vocis hujus significatione, supra jam explicata, asseri non repugnabo, cum nec pii repugnem Theologi; etsi non velim eundem cum *Hoornbeck.* l. c. *omnibus fidelibus & sanctis, qui à spiritu DEL aguntur & reguntur, ceu iisdem communem tribuere.* Nam primo vox hæc ipsa receptiori usu id non permittit. Deinde quia frequentius in malam partem accipitur, primo audita sinisterius quid de sanctis & fidelibus cogitandi, principiis Reformatorum licet id non repugnet; occasionem per se subministrat, quos proinde hujusmodi elogii exornare non decet. Ne dicam ipsos Fanaticos ambabus manibus amplexuros esse hanc formulam loquendi, quæ omnibus fidelibus & sanctis *Enthusiasmum* tribuit, ceu constat ex illis, quæ *Keithus*, inter *Quackeros* cæteris doctior, contra *B. D. Bajerum* disputavit, de quo ipse *Bajer.* *diff.* 3. contra *Enthus.* c. 2. §. 16. & nos supra §. 9. ex *Georgio Keitho*: *Cui nil dignius aut desiderabilius homini Christiano contingere posse creditur, quam si quis fiat Enthusiasta, sensu sc. quem ipse intendit loco supra producto.* Prophetis itaque & Scriptoris sacris, virisque Θεοπνευστοῖς, qui Θεσβόμνοι ὑπὸ Θεῶν πνεύματι & locuti sunt & scripserunt, 2. Petr. 1, 21. Matth. 10, 19. si ἐνθεσιασμοῦς divinus pro certo statu tribuitur, uti nobis id sit non invitis, ita distinctioris disciplinæ ergo sub hac terminorum qui hic audiuntur acceptione, & secundum ea, quæ hactenus à §. 7. diximus, duplicem *Enthusiasmum divinum & Fanaticum* asserere non dubitamus.

§. 13. *Divinum itaque quod attinet Enthufiasmum, uti species, modi, & circumstantiæ Enthufiafmi in genere, ceu ex Polluce notavimus, fic & divini variant, quas omnes ex instituto pertractare non licet. D. Paulo Ebr. I. v. 1. paucis verbis diverfos revelationis modos complexo, πολυμερῶς ἔχοντα πολυτρόπως πάλαι ὁ θεὸς λαλήσας τοῖς Πατέρασ ἐν τοῖς Προφήταις, multis vicibus, multiq; modis olim locutus DEVS Patribus in Prophetis dicitur; bene notante B. Sebast. Schmid. Comm. h. l. quod vocabulum λαλήσας generaliter ponatur, & quamvis revelationem complectatur, sive per internum instinctum & sermonem, sive per exterius formatam vocem, sive per figuras, sive alio modo illa facta sit. Pertinet huc insignis locus Numer. 12, 6. sqq. cum Jehova, si fuerit, inquit, Propheeta vobis, ego in visione illi notus fiam, & in somnio loquar in eo. Non sic servus meus Moses &c. ore ad os loquor cum eo; & visione, non per ænigmata. De qua revelationum divinarum diversitate, aliisque revelandi modis, quibus tam meditate, quam immediate Prophetis & aliis DEVS ista, quæ illis manifestare voluerat, patefcit, recentiores Frassenius disquisit. Bibl. l. 1. c. 1. §. 1. Du Pin in dissert. prelim sur la bibl. t. 1. sur l'ancien Test. l. 1. ch. 2. §. 2. sq. p. 32. sqq. etiam egerunt. Solent alias etiam triplicem modum divinarum revelationum constituere; Corporalem, imaginarium, & intellectualem, de quo ex nostris B. D. Johann Meifner de Prophet. Sect. II. §. 17. sqq. 25. sqq. B. Dörfch. Theol. Zachar. P. II. p. 2.*

§. 14. Desiit hic divinus Enthufiafmi hodie, ad quem proinde Fanatici, & cœlestes Propheta frustra provocarunt, & provocant. Nam immediate & per divinos afflatus ordinarie futuros, amplius DEVS nos informare non vult; B. Calov. Hag. P. I. p. 102. sqq. Dannhaw. Theol. Consc. P. 418. quicquid etiam seculi tertii Regeneracis hoc nomine visum fuerit. Pernegamus in Ecclesia plantata hodie, & canone scripturarum perfecto, Enthufiasmum dari, & revelationis immediatas extra scripturam sacram, & sine eadem factas circa res fidei, & articulos religionis salvificæ, atque morum. Nam ab ipso Christo tantum ad scripturas sacras Joh. 5, 39. ad Mosen & Prophetas, Luc. 16, 29. remittimur; Petrus vero 2. Ep. 1, 19. sermonem Propheticum

C

βιβαιοτερον

ἡ Βασιλειαν, firmiorem, censet ipsa voce Patris caelesti coelitus patefacta, Paulo etiam nil docente extra *Mosen & Prophetas*, Act. 20, 17. c. 26, 22. Quibus verbis uti non necessarius esse declaratur, ita & ἀγχαϕ est, & ἀψυχαϕ ille Enthusiasticus, Ef. 8, 20. Luc. 16, 29. Rom. 10, 17. 1. Cor. 1, 21. Apoc. 22, 18. Conf. *Dannhaw. Theol. Consc. tom. I. p. 417. sq. Gerhard. disp. Theol. P. II. disp. 2. §. 1. 3. disp. 3. §. 8. sq. disp. 4. §. 23.* Et cum de verbo interno multa garriant Fanatici, sciant quod, uti hoc ultimo loco ὁ παρὰ αὐτῶν loquitur testimonium Spiritus S. internum non rejiciamus, & si per verbum internum intelligitur interna Spiritus S. efficacia cum verbo externo predicato & audito conjuncta, nemo nostrum verbum illud internum negat, quin imo internum illud, id est interiorem illam efficaciam necessario requiri dicimus, ut sit ad salutem efficax, Rom. 1, 16. Si vero per verbum internum intelligantur peculiariēs & raptus & tractus extra verbum externum, & sine verbo in angulo expectandi, tum verbum illud internum Enthusiastico-Schwenkfeldiano & Weigeliano sensu acceptum merito negamus. Alia fuit ratio Ecclesiae plantandae, Act. 11, 4. c. 13. 2. c. 16, 6. c. 18, 9. Gal. 1, 12.

§. 15. Ex eadem ratione etiam non admittimus hodie in Ecclesia colloquia cum Angelis & Spiritibus, visiones, somnia, revelationes, oracula, divinos afflatus immediatos, & inspirationes, sacrarum literarum & dictorum *scripturae interpretationem* concernentes. Jubemur enim ἐξουσίαν τὰς γραφάς, Joh. 5, 39. id quod sit mediorum hermeneuticorum, tam generalium, quam specialium, tam communium, quam priorum usu; non vero angelicas expectare revelationes, quas etiam secundum scripturas examinare tenemur, Gal. 1, 8, 2. Cor. 11, 14. 1. Joh. 4, 1. sq. Sui ipsius interpretes infallibilis est scriptura. Ad hanc etiam, & nullum aliud principium infallibilis interpretationis extra scripturam Spiritum S. per Petrum 2. Ep. 1. v. 20. respicere, nec ad visiones & revelationes, inde patet, quia non tantum de hac loquitur, & à visionibus, & propriis imaginationibus ad hanc nos deduxit, sed & ἡ Βασιλειαν eam visione sua in transfiguratione Christi habita pronuntiavit Apostolus B. *Dorfeb.* Part. II. Theol. Zach. Proem. p. 4. sq. Merito proin *Zwinglii somnium*

somnium de monitore quodam, quem à se in somnio visum esse ait, ater autem an albus fuerit ignoravit, locum ex Exod. 12. suppeditante, quod particula EST pro significat explicari possit, rejicimus, ceu subsidium aliquod Enthusiasticum, frustra Riveto, Spanhemio, & aliis hic opem ferentibus; de quo ex instituto B. D. Dannhauer. in Hodom. Calv. P. I. p. 62. sqq.

§. 16. Ast quod hodie visiones, revelationes, somnia & Prophetias attinet, ad Ecclesiam & Republicam statum & fata, vel priorum sortem, & alia futura contingentia pertinentes, quid hoc nomine inter B. Stoltierforb. & D. Fabricium disputatum fuerit, scripta illorum amœbœa docent; de quo Calv. Syft. t. 1. p. 347. Certe si de voluntate DEI revelata loquimur, omnino affirmandum est, nullas hujus generis revelationes à DEO esse promissas. Weigelio licet in Offenbahrung Göttlicher Majestät / p. 186, aliter videatur; contra quem & alios Visionarios, temere etiam & inexplorate ætatas visiones admittentes, vel, quod Gorbolfred. Arnold. facit Hæresiol. P. III. c. 27. f. 260, justo frequentiores statuantes, recte disputavit B. D. Höe Comm. in Apoc. t. 2. & ex illo Jacobus Stoltierforb. apud Dunte in Cal. Consc. p. 103. sqq. f. 322. Ast de absoluta DEI voluntate, quæ nobis non revelata est, & à posteriori tantum cognoscitur, loquendo, simpliciter DEVM nolle ulla unquam immittere visiones, etiam temere statuendum non est. Etsi enim hujusmodi prophetiæ extraordinariæ sub lege irrefragabilis admissionis obtrudendæ non sint, cum sine peccato assensus suspendi queat; quod ab ejusmodi visionibus & revelationibus cavere nobis potius debeamus; in universum tamen etiam omnes & semper negligendæ, promiscue item & temere rejiciendæ non videntur, quas cæteris paribus suo loco relinquere liceat, cum quod in hypothese ferre judicium sua non caret difficultate; tum propter illud Apostoli 1. Thess. 5, 20. *πρὸς τὴν ἐξουσίαν, prophetίας* ne spernere. Has enim cum in Sec. V. adhuc viguisset B. Theodoretus autor est in Com. in Joel. c. 2. v. 29. t. II. opp. f. m. 759. hoc donum cur hodie simpliciter penitus, atque sic usque eo desuisse dici debeat, ut ne quidem privatis coruscationibus, & radiis nonnullis emicantibus, rarioribus licet, & summa ἀκριβείᾳ censendis, 1. Joh. 4, 1. nec facile admittendis, in certo Ecclesiæ &

Reip. statu locus extra ordinem esse queat, vix apparet. Nam quid DEVS ex bonitatis & sapientię suę dictamine sibi refer-
 vaverit, nobis non revelatum est, sicut alia multa, de quibus no-
 bis non constat; dissentientibus etiam quę objici queant passim
 obstant exempla; de quo prolixè B. *Balduin.* ad I. Tim. 4. v. 1.
Dannb. Theol. Conf. P. 1. p. 417. sqq. Mediam hanc senten-
 tiam etiam probant D. *Calovius* l. c. p. 351. B. *Job. Meisner.* de Pro-
 phet. Sect. IV. p. 78. B. D. *Alberti* de divin. munif. ex Joel. 2. 28. sq.
 cap. 2. §. 52. sqq. Interim tamen cum *Bellarmino* de not. Eccles.
 1. 4. c. 15. *lumen propheticum* non debet pro vera & genuina nota
 Ecclesię verę haberi, de quo *Dannhav.* in H. P. ph. 2. p. 516.
 Nullus tamen dubito, quin Diabolo sæpius etiam DEVS per-
 mittat, ut in angelum lucis se immutando, visionibus sæpe im-
 ponat, quo eo majori sollicitudine pii, quorum delicia sunt,
 Scripturę sacrę, verbum DEI in summo pretio retineant, nec
 illo relicto visiones majoris faciant atque sequantur.

§. 17. Enthusiastmi autem hujusmodi, fanaticę sibi non
 circa *res fidei & morum* tantum, sed & circa *sacrarum literarum ex-
 plicationem, & futura Ecclesię atque Reipublicę fatę,* cum conjun-
 ctim, tum separatim sibi revelationes arrogantis, & ad jussu di-
 vina, visiones, atque ecstases provocantis, exempla non desunt.
 Fecit illud primo jam post natum Christum seculo Fanaticus
 hæreticus *Cerintus*, Chiliaismi, & aliorum hæreticorum dogma-
 tum autor, de quo *Cajus* in Euseb. H. E. l. 3. c. 28. edit. *Vales.* Se-
 culo decimo sexto in N. T. *Münceus*, *Sleidan.* l. 5. memorante,
 à Deo sibi mandatum esse professus fuit, ut *sublatis impiis novi consti-
 tuerentur Principes & Magistratus*, novo sibi. ul. doctrinæ genere
 proposito. Similis Enthusiasmus egit *Anabaptistas* superiores, ceu
 tragædia *Monasteriensis* docuit, eodem memorante *Sleidan.*
 l. 10. cui add. *Hoornbeck.* Sum. Contr. l. 5. p. m. 332. sqq. 347. sqq.
 & in superiori seculo in Anglia *Viros quinta Monarchiæ* quos non-
 nulli tum *Quackeros* etiam appellarunt, Fanaticis licet his invi-
 tis; de quibus in mea Colluv. Quacker. art. 1. §. 6. *Enthusiastmi
 Exegerici* specimen nuper edidit *Rosamunda Juliana ab Affeburg*,
 de qua prolixius *Petersenus* in *specie facti*; cujus nugis & ineptiis
 cordate fuit contradictum à compluribus Theologis, de quo
 Dn. D. *Scheltwig.* in *Sectirisch. Pietisterey* art. 13. §. 2. sqq. Deli-
 rantes

rantes autem fanaticæ quoad futuros, rerum eventus, Imperio-
rum item & regnorum, Ecclesiæ etiam fata, & mutationes in
iisdem, ex præteritis visionibus & angelicis colloquiis, nec hodie
desunt, nec superioribus annis defuerunt. Admiratores etiam
suos habuerunt, ipso licet *Arnoldo*, qui aliàs hujus generis En-
thusiastas magnificare solet, idque sæpe non satis caute, ut patet
ex Hæresiol. P. II. l. 16. c. 23. §. 1. sqq. de *Plaustrarii* cujusdam, &
nonneminis *Transylvani* prophetiis Enthusiasticis parum magni-
fice statuente in Hæres. P. III. c. 21. §. 16. c. 23. §. 3. Refert huc
Hoornbeck in Sum. Controv. l. 6. p. 530. quendam *Andream Hobern-
feldium*, ceu Weigeliano spiritu actum, qui de seculo *Spiritus Sancti*
igneo somniavit. Prolixiores justo in re nota esse nolumus.

§. 18. Cæterum quod attinet *Enthusiasmum* impium, &
vere fanaticum, supra in distincta genera digestum, aliud est *Diab-
olicum*, qui justo judicio DEO permittente, ex mali Dæmonio
afflatu, & operatione intus recepti exoritur, dum, uti *Harmeno-
pul.* de sect. loquitur p. m. 570. ὁ νῦν ὑπὸ τῶν δαιμόνων κατέχε-
ται, mens humana à demonibus occupatur. Hoc nomine apud *Genti-
les* celebris fuit *Pythia Delphica*, licet doctissimus *Van Dale* de
orac. Vet. Ethnic. p. 139. *furorem Pythia* hujus *simularum* fuisse
statuerit. De quo, rationibus ejus non obstantibus, quæ sic in-
terdum fieri potuisse, nonnunquam etiam ita contigisse pro-
bant; an hujusmodi fraus per tot secula occultari potuerit, me-
rito dubitatur. Vix certe id Patres latuisset, cum & *Orphico-
rum* & *Eleusiniarum* sacra illis innotuerint impudica. Marc.
1. 23. c. 5, 2. dicuntur Diabolico hoc Enthusiasmo, qui variat & in
aliis cum majori, in aliis cum minori paroxysmo conjungitur,
laborantes esse, ἐν πνεύματι ἀναθάλασσι, spiritum immundum habere;
id quod, modum quod attinet, variat. Minime omnium quod
hoc Enthusiasmi genus attinet, nos dubitare finit *Montanus*, de
quo ex scriptore Ecclesiastico quodam, cujus verba *Eusebius* con-
servavit H. E. l. 5. c. 16. egimus supra §. 11. qui, ut fieri amat tali
casu, ingentes in Ecclesia turbas excitavit; de quo alibi pro-
lixius. Ἐνεργημένον καὶ δαιμονόντα, abrepticium ἢ *dæmoniæ* il-
lum fideles appellarunt apud *Euseb.* l. c. Pertinent huc *Messaliani*,
Eucbitæ etiam dicti, qui memorante *Theodoro* t. IV. opp. hæ-
retic. fabb. l. 4. c. 11. f. 243. ὑπὸ τῆς σφῆς ἐκπαυχούσαντων δαι-
μονων

μον Θ εξαπατήθητες, ἀποκαλύψεις ἑωρακέναι Φασι, καὶ τὰ ἐσό-
 μενα προλέγειν ἐπιχειροῦσιν, à demone decepti revelationes se vidisse
 se perhibent, & futura predicere, conantur. Ob quod & alia si-
 milia, à Theodoro enarrata, τῶν ἐνθουσιασῶν ἐχρήμασιν ὄνομα, nom en
 Enthusiastarum consecuti sunt; nec abs re habentur pro Monta-
 nistarum prole, notante Damo ad August. de hæres. c. 57. p. 282.
 Psellus de operat. Dam. p. m. 10. de illis autor est, quod τὸν ἐπίγειον
 Σατανακὶ ἐνσπριζόνται, terrestrem Satanaki peccatorum suorum penetrat-
 libus induerint; quo nomine etiam qui hoc fecerunt Σατανιανοὺς
 Satavianos seipfos appellarunt, memorante Epiphano hæres. 80.
 t. I. f. 1069. Quæ de Θεοπληγίας illorum idem retulit Psellus l. c. p. 17.
 autori relinquimus. De occupatione mentis ὑπὸ τῶν δαιμόνων, à de-
 monibus, qualem statuerint, Harmenopolus egit l. c. p. 570. sq. Κα-
 λῶνται, inquit, ἐν τῷ πρᾶγμα Θ καὶ Εὐθουσιασάι. Δαίμων Θ γὰρ ἐνεργ-
 γειαν λαβόντες, πνεύματι Θ ἀγίῳ εἶναι ταύτην ὑπολαμβάνουσιν, &c.
 ὕπνω δὲ τὰ πολλὰ σφᾶς αὐτὰς ἐκιδδόντες, ἐνθουσιασμον τὰς τῶν ὀνει-
 ρῶν Φαντάσιος καλῶσι, ex re quoq; vocantur Enthusiaste. Nam demonis
 vi correpti, eam sancti spiritus esse opinantur &c. & somno plerumq;
 dediti, species illas insomniorum vocant Enthusiastum. Crediderunt
 etiam se συνασσωμένον Φερεν δαίμονα, ἐκάστω τῶν σνοικῶντα, καὶ
 ἐξουσιάζοντα, consubstantivum gestare demonem, singulis eorum cohabi-
 tantem, & potestatem in eos habentem. Pertinent etiam huc Enga-
 strimychi, sive ventriloqui, de quibus in peculiari tract. Leo Allatus.

§. 19. Enthusiastus deinde etiam datur illusorius, quando
 nimirum falsis rerum imaginibus phantasiæ & intellectui ob-
 jectis, nubem pro Junone accipiunt mortales, falsa & inani re-
 rum specie à Diabolo menti immissa, decepti atque misere deli-
 rantes, putantes id quod apparet esse id quod videtur, & esse
 creditur, cum non nisi fallax, falsaque species sit. Hujusmodi
 illusiones proveniunt vel à Diabolo, & hæctenus hujus generis
 Enthusiastus illusorius, etiam Diabolicus est, & ad illum recte
 refertur; vel à miserabiliter læsa, & corrupta Enthusiastæ phan-
 tasia, forti & phantastica imaginatione mire delirante; vel à læsa
 phantasia & Diabolo eandem exagitante simul. Diabolus
 quod attinet, negari nequit, illum varie sensus incredulorum tur-
 bare, 2. Cor. 4, 4. mentemq; illorum excæcatam, vel turbatam, &
 obnubilatam, falsis imaginibus quibus firmissime adhæreant, cum

cum illas apprehendunt, sic impragnare posse, ut illis fascinati,
 & Diaboli laqueo capti, 2. Tim. 2, 26. hujusmodi lumine fatuo in
 quo ambulant, miserrime deludantur. Visiones, somnia, an-
 gelorum, ipsius etiam DEI & Christi apparitiones sic illusi jacta-
 re solent. Referimus huc *Munceri*, & *Anabaptistarum Monaste-*
riensium enthusiasmos. *Lesam* etiam & *corruptam phantasiam*
 causam esse posse, atque fuisse, hujusmodi illusionum fanatico-
 rum, quibus phantasticis suis imaginationibus indulgentes de-
 ludantur, dubium non est. Quid phantasia possit, & quam
imaginationis vires sint, & quam stupenda illa sint, eruditissimo
 ostendit tractatu *Fiennus*. Hanc vero cum melancholiâ lædi con-
 tingat, quam læsio mentis etiam nonnunquam sequitur, ita ut
 ex Melancholiâ naturalis vitio, qui malo hoc laborant, interdum
 insaniant, & mirum in modum phantastici fiant; quis dubitet
 tales variis somniis, & visionibus vexari, & varie decipi? atque
 sibi etiam imaginari, se Christum ipsum esse. Et cur non phan-
 tasia hominis hujusmodi melancholici sic intendi possit, ut sen-
 sus avocentur ad intra. Neminem enim latet, quid vehemen-
 tia affectus in sensuum externorum suspensione facere possit,
 ceu in *diss. de Theol. myst. §. 21* etiam docuimus. Et sic expli-
 cari etiam potest enthusiasmus *Hesychastarum*, de quibus ex *Si-*
meonis Xerocerci Monasterii Abbat. opere de sobriet & attent. *Leo*
Allatius de Eccles. Occid. & Orient. cons. l. 2. c. 17. p. 830. refert,
 quod *Simeon* iste suos Monachos *jusserit sedere clausis foribus in uno*
aliquo angulo seorsim mentem, suam abstrahere ab omni vanitate, re
fragili & caduca; deinde mentem pectori innexum inherere, & movere
sensibilem oculum cum tota mente in medio ventris in umbilicum scili-
cet: quin etiam constringere attractionem spiritus navium, ut non facile
spirent, & inquirere intus in visceribus, ut reperiant locum cordis, ubi
animi facultates morari solent. Addit Abbas: *Et primum quidem*
invenies tenebras, & crassitudinem minime cedentem. Vbi vero per-
 stiteris, ac dies noctesque in hoc opere consumeris, percipies lati-
 tudinem, que nullo puncto temporis intermittit. *Quamprimum enim mens*
locum cordis repererit, statim aspicit, que nunquam sciebat. Malim
 sane hæc libentius melancholicis potius illusionibus, quam Dia-
 bolicis operationibus semper tribuere.

§. 20. Pari ratione non nego, etsi in re non satis certa temere quid statui debere non affirmaverim: Quis enim *τὸ βάδην* malitiæ Satanicæ exhosuerit? Interim tamen non nego, fieri etiam potuisse, & posse, ut Tremor iste famosus Quackerorum, si non est fictitius, in melancholicis his ex nimia facultatum, imaginatricis præprimis, intensione, qua varias in corpore etiam mutationes fieri posse nemo negaverit, exoriatur; quo durante varias visiones, sæpius forte melancholicas, habuerunt: Fanatici licet hi suis illusionibus & persuasionibus indulgentes eundem internæ Spiritus S. operationi tribuant, *divinumque virtutis in se existentis effectum esse credant*: de quo *Wilhelm. Caron.* celebris olim Quackerus, in *dem Mateleyck Onderfoeck.* q. 6. p. m. 7. Malo tamen Dæmone inter illos etiam nonnullos entheatos, & motos, ita trepidasse & contremuisse, non abnuerim, de quo in mea Colluv. Quack. p. 18. sect. 2. art. 2. Suas etiam cogitationes, visiones, & luminis naturalis dictaminis dictata fanaticæ delusi Spiritus S. immediatæ illuminationi adscribunt. Hoc tamen neque *Keirbo*, celebri nuper Quackero, neque etiam aliis tribuerim, quod *per expressum, & proæreticum patrum cum Satana afflatu illius, & revelationibus mendacibus utantur.* Conf. B. D. Bajer. Synops. & Exam. Theol. Enthusiast. diss. 3. §. 5. Aliam vero rationem censemus esse illius tremoris, quem passæ sunt mulierculæ fanaticæ, à Marco quodam Valentini successore seductæ, apud *Ireneum* l. 1. c. 9.

§. 21. Superest Enthusiasmus fictitius illorum, qui ut loquitur *D. Hoornbeck.* Sum. Controv. l. 6. p. 379. *suis opinionibus, doctrinæ, aut factis, extraordinarium divini spiritus prætendunt, aut mentiuntur afflatum, cælestesque revelationes.* Admodum frequens est hoc imposturæ genus, & crebrius quam illorum, qui Dæmonis afflatus & *Égyptiacos* intentiores, atque agitationes paræceticas experti sunt. Nec dubito in N. T. primo horum impostorum loco collocare Cerinthum, quem *Cajus* apud *Euseb.* H. E. l. 3. c. 28. *revelationes jactasse memorat.* De Valentiniis etiam autor est *Tertullian.* in l. contr. Val. c. 4. al. 3. quod *si aliquid novi adstruxerint, revelationem statim appellaverint præsumptionem.* Quomodo impostorum princeps Muhammedes, paroxyfinos Epilepticos,

lepticos, quibus sæpius corripiebatur, angelicis revelationibus, & cum Gabriele Archangelo colloquiis tribuerit, cujus circumfulgentem majestatem ferre non posset, & pro *ἐκστάσει* prophetica haberi voluerit, explicat *Zonaras Annal. t. 3. f. 127.* Plura de hoc habet *Hotting. Hist. Orient. l. 1. c. 2. p. 14.* Gentilis historia similes fraudes enarrat. De Numa Pompilio autor est *Livius hist. l. 1. c. 19.* quod, quo leges suas populo Romano commendaret, sibi cum *Dea Egeria nocturnos esse congressus simulaverit, cujus monitu que acceptissima Diis essent, sacra institueret.* Quali fraude politica etiam Minoëm, se suas leges à Jove accepisse fingentem, usum constat. Veteratoribus his non dubitamus associare *Muncerum*, & alios *συγχρόνης* Fanaticos, qui Colloquia angelica, & cum DEO communicationem simularent.

§. 22. Dictum fuit §. 11. contingere posse, & contigisse, ut idem qui *divinum Enthusiasmum* temere ementitur, DEO puniente & justo judicio permittente, & *illusorio & Diabolico* simul vexetur. Pari ratione nil obstat, quin idem delirium, & phantasma fanaticum, *ἐν ἐνθουσιασμῷ* constituto diversimode occurrat, ejusque phantasiæ objiciatur: Nimirum ut vel à Diabolo tale phantasma immittatur, vel ut à suis phantasticis imaginationibus Fanaticus deludatur; vel ut impudenter talis mentiendo divinas jactet revelationes, visiones, & angelica colloquia. Isto modo id phantasmatis Diabolici; illo phantasticæ imaginationis; hoc vero mendacii temerarii & impii rationem habet. Exempli loco sint jactatæ illæ *apparationis Christi*, quibus etiam jam seculo post N. C. secundo plus justo sibi placuerunt Pseudoprophetiis. *Quintilla & Priscilla, τῆ νόθῃ πνεύματι* *πληρωθεύσαι, adulterino spiritu repleta,* memorante *Apollinario Hierapolitano* apud *Euseb. H. E. l. 5. c. 16.* Montani hæreliarchæ sociæ. Fingebat altera illarum, memorante *Epiphanio hæref. 49. t. 1. opp. f. 418. ad se somno correptam aliquando Christum descendisse ac simul secum dormisse.* *Ἐν ἰδέῃ, Φησὶ, γυναικὸς ἐρηματισμῷ ἐν εὐολῇ λαμπρῇ ἦλθε πρὸς μέ χειρὸς, καὶ ἐνάβαλεν ἐν ἐμοὶ τῆν σοφίαν, καὶ ἀπεκάλυψε μοι, τὸ τοῦτον εἶναι ἄγιον &c. muliebris,* inquit, *specie ac veste splendida venit ad me Christus, mibiq; sapientiam*
D *indidit,*

indidit, atq; hanc locum sanctum esse significavit &c. Etsi vero phantasma Diabolicum hoc fuerit, quod impia hæc mulier, malo Dæmone plena, per somnium vidit; licet nil impediatur, quominus etiam putidum fuisse mendacium credatur; simile tamen quid etiam prædominante melancholia læsæ phantasie vitio contingere potuisse, imò contigisse, dubium non est. Nemini sane non constat, quod fumosis hujusmodi deliriis, & phantasticis imaginationibus pertinaciter inhærentes misere sæpe fuerint decepti, imaginantes ea quod vidissent, quæ revera nunquam apparuerant. Fanatica sane *Antonia Burignonia*, de qua etiam in *diff. de Theol. Myst. §. 27.* actum quæque anno 1680. vivere desit, relata de *apparitionibus Christi, ejusq; amplexibus*, de quibus *Dn. D. Fecht* in *dissert. de apparit. Christ. post. Ast. encl. §. 33.* fanaticis mulieris imaginationibus tribuere non dubito; quæ immediato ductui divino se permittentem, de quo *Gottof. Arnold*, *Hæref. P. III. c. 16. §. 10. f. 157.* ab ineunte ætate *secessum & solitudinem*, uti solent melancholici, unice quæsisisse memorant qui historiam vitæ ejus tradiderunt, quo suis imaginationibus, neglecto verbo DEI scripto, eo minus impedita indulgere possent. Similiter & *Assëburgicæ virginis* nobilissimæ nuper factas Christi apparitiones mere imaginarias fuisse judico, referente *Dn. Peterfeno* in *Fact. Spec. vigilanti non somnianti* illas obtigisse visiones, apparentem etiam Christum non oculis externis corporis, sed internis, imaginatione scilicet fuisse visum; ita ut *Entusiasmi illusorii* ream fecerint virginem hanc, à pietate ab aliis commendatam, qui pro ejus visionibus, ceu divinis, tantopere dimicarunt. Imò si quis illas revelationes pro supposititiis habuerit, ita ut majori ex parte, si non extoto, Puella huic per imposturam dicantur fuisse adscriptæ, me non experietur contradicentem.

§. 23. Dimissis aliis etiam explicandum venit, quæ fit ratio differentie inter *Entusiasum* divinum & *Diabolicum*. *Probandos esse Spiritus* quales sint, *Johannes* præcipit *1. Ep. 4, 1.* *Discretio vero spirituum* ob *τὰ βᾶδν* *Cacodæmonis* pie, sollicitæ, & caute instituenda est, cum ne vere piis injuria fiat, Spiritusque DEI blasphemetur, tum quod & *Diabolus in Angelum lucis se transf-*

transformare soleat, 2. Cor. II. 14. de quo in peculiari differt.
 super h. l. instituta actum est. Scriptor sane qui sub *S. Herma,*
Viri Apostolici, Pastoris titulo multis imposuit, et si l. 2. mandat.
 io. sqq. notante *Cotelerio,* Theologo Sorbonico, ad l. c. f. 97.
multas habet differentias, qua secernunt pseudopphetam à Propheta,
spiritumq; Diabolicum à divino: statim tamen, nisi limitate accipia-
tur, prima fallit, quando mendax Prophetes, inquit, nullam habens
in se virtutem spiritus divini, (al. veritatem in se spiritu divino) loqui-
tur illis secundum interrogationem illorum, & implet animas illorum
promissis sicut illi volunt. Et si enim hoc nonnunquam verum
 sit, exemploque Hananiae falsi prophetæ apud *Jerem 28, 1. sqq.*
 pateat, recte tamen observat *Cotelerius* l. c. ex *Euseb. 5. 16.* de Spi-
 ritu Montani, quod non solum ὑποκριτικός καὶ λαοφλόγος,
adulator vulgus, seductor fuerit, sed etiam ἐλεγχτικός, *objuratorius*
 videri voluerit. Tam crassus sane Diabolus non est, ut tam aper-
 te semper blandiatur, ut ejus fraudes statim deprehendantur,
 ceu Jupiter Ammon per *vatem* in omnem adulationem compositum
 fecit, cum ad oraculum edendum ab Alexandro sollicitaretur,
 apud *Curt. l. 4. c. 7.* Certe callidius suas artes veteratorias exer-
 cere, & fallere novit Spiritus nequam. Pro communi aliquo
 indicio, non pro tali nota pravi Spiritus blandimentum hujus-
 modi, atque ὑπόκρισμα, haberi debet, à qua tam affirmative
 quam negative, & quidem seclusis aliis characteribus, conclu-
 dere liceat: quæ etiam locum non semper habet, nisi simul ver-
 bum DEI in subsidium adhibeatur. Hoc unice larvam Diabo-
 lo sic detrahit, ut non fallaris. Ad hoc tanquam ad lapidem ly-
 dium omnes prophetiæ sunt examinandæ.

§. 24. Non sufficit etiam hic *sanctitas externa,* quasi En-
 thusiasmus cum vitæ sanctitate, vel potius sanctimonix exterio-
 ris specie conjunctus, pro *divino* statim haberi debeat. *Pitissimum*
 hoc fanaticæ sanctitatis genus appellaveris rectius, cum vera Pie-
 tas, Paulo 1. Tim. 4, 8. deprædicata, fructus Spiritus S. sit, & ex fide
 oriatur Gal. 5, 6. 16, 22. *Arnoldus* equidem in sua Hæresiolog. passim
 Pietastrorum Fanaticorum laudat pietatem, quasi eandem non
 nequissimi quique præ se tulissent Hæretici, *Ebionite,* apud *Epi-*
phan. her. 30. Valentiniani τῆς αὐτῆς ἐκείνης ἀνεργουμένων, *perfectos*

*semetipfos vocantes, memorante Irenæol. l. 1. c. 9. Encratita, & Tati-
 tiani, impudentissimi etiam Adamiani statum integritatis affe-
 ctantes, de quo August. de hæres. c. 33. Ariani, Pelagiani &c.*
*Mirum proin non est Enthusiastas, ceu à Spiritu Sancto inha-
 bitante actos, pro quo Hagiodæmon haberi cupit, etiam
 singularem sanctimonix speciem præ se ferre, atque tali larva
 pietatis simplicioribus imponere conari. Satis enim gnarus
 est Spiritus malignus, hac fallaci specie exteriori Angelica inte-
 riorem, per impuri spiritus affatum, divinitus ex justo DEI ju-
 dicio permissum, imposturam feliciter tegi. Videas hinc En-
 thusiasmo Diabolico agitato etiam de Pietate, sed minime ge-
 nuina, multa scripto & voce garrientes. De Apelle sectario,
 & assecla Marcionis, autor est Eusebius H. E. l. 5. c. 13. quod
 παρθενης δαμωλόσης, virginis cujusdam *Damoniaca*, cui *Philumena*
 nomen erat, responsis ad hæresin inductus, τῇ πολιτεία σιωδόμενον
 fuerit καὶ τῷ γῆρα, h. e. *sanctioris vitæ cultum & senectutem præ se
 tulerit, interprete Valesio. Ita de Montano constat, quod con-
 jungens cum Enthusiasmis vitæ sanctitatem, & austeriorem vi-
 tam, multis imposuerit. De quo etiam Baronius Annal. t. 2. ad
 an. 173. n. 3. & 7. quod spectat, inquit, ad Montanum & ejus socios,
 persfacile fuit ab eis decipi: quippe qui in omnibus speciem pietatis præ
 se ferebant. Celebriores etiam præ aliis Enthusiastæ *Messaliani*,
 de quibus supra §. 18. ubi Dæmone pleni fuerunt jactarunt, se
 καὶ τὸν πατέρα βλέπειν, καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ πανάγιον πνεῦμα, τοῖς τῶ
 σώματι ὀφθαλμοῖς, & parrem videre, & Filium & Spiritum San-
 ctum oculis corporis, apud Theodoret. hæret. Fab. l. 4. c. 11. de cætero
 semper onantes, notante Augustin. de hæres. c. 57. quo nullum me-
 lius opus videtur esse posse. Idem factum ab Enthusiastis
 novissimorum seculorum, Anabaptistis, Quackeris &c. Nota
 etiam sunt deliria Fanaticorum, futurum in terris seculum aliquod
Spiritus Sancti somniantium: Constatque *Muncerum* cum suis,
 & *Davidem Georgium*, hominem blasphemum, aliud seculum quod
 à sanctitate se commendaret crepasse, de quo Hoornbeck. Sum.
 Contr. l. 6. p. 432. sqq. Pertinet huc etiam *Nicolai*, Fanatici
 cujusdam Westphali, *Familia Charitatis*, de quo post alios etiam
*Gottsofr. Arnold. Hæresiol. P. II. l. 16. c. 21. §. 36. Ne de Societate
 Philadel-***

Philadelphica hodierna quid dicam. Usque eo lubricum est à nudo pietatis studio, & ejusdem commendatione exteriori, inter bonum & malum Enthusiasmum distinguendi rationem certam velle petere, cum Charitatis judicium toties fefellerit.

§. 27. *Sanctitati* doctrinæ proin etiam ejusdem *veritas* accedere debet, nisi quis Angelicorum colloquiorum præco veteratorius, & cœlestis propheta fanaticus dici velit, cujus enthusiasmi habeantur pro inanibus & ementitiis, falsis item atque fictis. *Veritas* hæc in scripturis divinis esse debet fundata, ita ut hæc sole simul unica & certissima illa regula esse credantur, ad quam omnia dogmata exigere, & secundum quam de omnibus tum doctrinis, tum Doctoribus judicare oporteat, uti monet *Form. Conc. p. m. 623*. Complectitur doctrina hæc articulos Fidei, & pietatis: Et illi etenim & hi ad doctrinæ Christianæ integritatem pertinent. Hic etiam illis respondere, & ex illis fluere debent. Sic vero Jesai. 8, 19. sq. à *Pythionibus, haviolis*, & sic à Fanaticis quoque & Enthusiasticis, quibus Diabolus illudit, quacunque id fiat ratione, omnibusque etiam qui visiones, somnia & revelationes jactant, omnes ablegantur à DEO ad *legem & testimonium*, quod si non dixerint in omnibus juxta verbum hoc, non erit eis auro-ra. Add. Gal. 1, 8. Jactant, fingunt, urgent Fanatici & Enthusiastæ à se, & suis affectis tradita ex DEO esse: At legem ergo & testimonium ista, quæ tales docent, examinari debent. Constat *Hoburgium* nugatum esse, etiam *Davidis Georgii*, vulgo *Joris*, de quo §. præced. superiorum temporum Enthusiastæ, doctrinam ex DEO fuisse. Id vero cum falsum sit, *Raptus* ejus ex DEO fuisse minime credendum: Pro *Georgio* hoc excusando licet, ut solet, magno etiam molimine laboraverit *Arnold*. in *Hæresiol. P. II. l. 16. c. 21. §. 51. lqq. 55.* quod singularem vitæ sanctimoniam præ se tulerit, eodem memorante *Arnoldo* l. c. §. 45. de specie pietatis potius, quam verba pietate, quæ ex fide sit, sollicito. Quamcunque itaque pietatis speciem præ se tulerint *Weigeliani, Böhmissæ, Philadelphica societatis socii*, alique recentiores in fide errantes, sive *Pietista*, sive *Pietastri, Strömlinge* de quibus *Dn. D. Sonnenagius* novissime de Fanaticis. §. 24. seqq. qui cum vere *Piis* minime confundendi sunt; cum fides horū sana non sit,

cujus primam omnium rationem habet, ceu radicis omnis veræ sanctimoniam, qua ex DEO est revelatio, recte statuitur, ut gravius nil dicam, *illuforio* Enthufiafmo tales misere esse deceptos; etfi nonnunquam nil impediatur, quo minus DEO permittente Diabolici simul raptus & illufiones conjungantur. *Arguendi* proinde tales ex Apostoli mandato sunt ἀποτόμως præcise, ut sani sint in fide, Tit. 1, 13. Divinus itaque Enthufiafimus, & veritatem doctrinæ & sanctitatem vitæ urget, cum Diabolicus vel *illuforius* adverfus illam peccans, vel eam negligens, hujus speciei fit contentus, Diabolo in angelum lucis se transformante, 2. Cor. 11. 14. ut merito pro suspecta habenda fit ista Pietas, quæ de operibus potius loqui mavult, quam de fide. Notatur hinc ab *Epiph.* hæ. 43. Enthufiafista *Monranus*, quod scripturis contraria docerit.

§. 26. In scripturis sacris Divini & Diabolici Enthufiafmi exemplum habemus 1. Reg. 22, 11. 12. & cap. cit. v. 14. sq. Ibi v. 11. sq. 22. Pseudopropheta à Dæmone decepti, vel Enthufiafismum fingentes, Achabo & Jehoschaphato, Regibus Confederatis contra Syros, victoriam pollicentur *per Spiritum*, uti fingebant, *Jehove*; cum fuerit *spiritus nequam, qui non ex mandato DEI, sed ex ejus tantum permissione, potestatem acceperat decipiendi Achabum, per hoc quod falsam prophetiam inspiraret prophetis Baal*, explicante *Estio* in annot. h. l. f. m. 261. Hic vero v. 14. 17. 19. ἐν πνεύματι γενόμενος, in spiritu existens Micha Jehovæ Propheta vidit universum Israël dispersum super montibus sicut oves, prædixitque cladem. Uter horum in spiritu DEI & Demonis esset, ista tempestate difficulter discernebatur. Etsi enim ob corruptum Reipublicæ & Ecclesiæ statum facilius publicas clades & calamitates imminere prudentes rerum æstimatores colligere poterant: Attamen cum de termino gratiæ, & misericordiæ divinæ, extraordinariæ potissimum, certo nil constabat, cujus Enthufiafismus divinus, cujus Diabolicus esset, tunc certo definiri vix poterat. Pessimis sane Israëlitis temporibus Jonas victoriam Jeroboamo II. contra Syros prædixit, 2. Reg. 14, 25. sq. eximio caractere historico rem eandem notante *Josepb.* Antiq. 1. 9. c. 11. Expectandum ergo erat, donec rerum eventus, penes

nes quem veritas prophetica, & sic divina revelatio fuisset, determinaret, dicente etiam Micha: *Si redeundo redieris cum pace, non locutus est Iehova per me*: Addendo: *Audite hoc, quod sc. modo dixi, omnes populi*; quæ enim vera & certa sunt clare eloquor. Conf. *Escobar* in Comm. in III. Reg. c. 22. Comm. in V. T. t. 2. l. 6. f. 457. *Alas*, inquit B. *Dannhaw.* Theol. Consc. t. 1. p. 368. *prophetæstri cælitus non afflati dicunt sed non clara, uti Apollo ὁ θεός, qui in paradiso statim suæ amphibolia specimen edidit*: De Pythia Delphica res certa est: non vera, ut *Zedekia Baalis* popa 1. Reg. 22. non certa. Sane non male ipse *Cicero* 2. de divinac. jam, inquit, ad te venio, sancte *Apollo*; *Tuis* oñculis *Chrysippus* totum volumen implevit, partim falsis, ut ego opinor, partim casu veris, ut sit in omni omitione sapissimo: partim flexilologis & obscuris, ut interpres egeat interprete, fors ipsa referenda sit ad sortes: partim ambiguis &c. Ne de verborum obscuritate quid dicam, cum claritas sit Scripturæ sacræ affectio.

§. 27. Patet hoc exemplo *Enthusiasmi Montani*, de quo *Euseb.* H. E. l. 5. c. 16. Quamquam enim *Pietafter* fanaticus singularem præ se tulerit sanctitatem, ex spuma tamen *Draco* fuit agnitus, cum ἐὺθεσιῶν nova & inaudita, & proin merito suspecta, atque futura prædiceret præter morem ac institutum *Ecclesia* à maioribus traditum. *Mulieres* quoque quas impostor secum ducebat, καὶ ἐκ Φρόνας, καὶ ἐκ αἰσῶς, καὶ ἀλλόθευτοῦτος, insana, importuna atq; aliena loquebantur. Refertur etiam ab *Euseb.* l. c. ex scriptoribus *Ecclesiasticis* ulterius, quod *Maximillæ* Prophetiæ falsitatis fuerint convictæ. Jure referimus proin ad *Enthusiasmum* divinum, ejusque species, ab heterogeno sequestrandum, quæ B. *Dannhawer* in Theol. Consc. P. l. p. 21. adducit, ceu characterem sequestrem somniorum divinorum, & heterogeneorum. Nimirum ex gloria DEI per se intenta, ex testimonio de *Jesus* sacris literis conformi, convenientique divinæ revelationi si aliquid sit majestate, cum illuminatione etiam & ædificatione *Ecclesia* necessaria, & consensu cum firmiori sermone prophetico, atque similibus indiciis, conjectura potest prudenter institui, hujusmodi *Enthusiasmum*, si rarior etiam fuerit, piisque insuper & fidelibus, de quo B. D. *Calovius* *Bibl. Illustr.* t. I. Proleg.

in

in Proph. f. 649. obtigerit, non temere ceu Diabolicum, aut mere illuforium, flatim esse rejiciendum. Heterogenus autem est Enthusiasmus, qui scripturas allegando & explicando pervertit, uti *Montanum* cum Prophetiffa feciffe ostendit *Epiphanius* l. 2. tom. 1. hæ. 48. §. 5. sqq. mendacio etiam *facis* literis adverso, ac homicidio *Satanam*, vel vanitate naturam, vel peccaminoso affluxu carnem prodit, ut loquitur *Dannhav.* l. c. Add. *Calovius* Hag. l. 1. c. 8. §. 2. p. 130. & quæ de *Enthusiasmo Sibyllarum* idem disputat *ibid.* p. 148 sqq. hujus quæstionis difficultatem merito agnoscens; de qua vid. etiam *B. Rappoltus* in dissert. de Christianism. Virgil. ad Eclog. ejusd. IV. §. 19. Sicut & reliqua, quæ hæctenus notavimus, uti in thesi plana sunt, sic in hypothesi & in applicatione ita sunt comparata, ut ob *παραγωγίαν* Diaboli interdum admodum difficile hic fit arbitrari.

§. 28. Apparet præterea inter *Enthusiasmum sanctum* & heterogenum, five *fanaticum*, hæc differentiz ratio, quod, cum quæ DEO pleni & Spiritu Sancto inspirante locuti sunt sancti DEI homines, apte inter se convenient, & connectantur, hoc non obstante, quod per jucundas personarum permutationes & dialogismos doceant Prophetæ; ab uno item ad alterum avolent, crebris deniq; sermonum quasi *synopsis*, ag. typo ad *antityptum*; à revelatione ad revelationum nucleum Christum, tanquam in *cyclade variegata* Christum intertexturi, ut ex *Hieronymo* loquitur *B. Dannhav.* in *Hermeneut.* f. p. 440. redeant, quo *συνέχεια* non tollitur; in Stylo & sermone Fanaticorum sæpe numero nulla sit *συνάφεια*: Quale quid simile in stylo biblico non occurrit, ubi istæ *allæoses*, & quæ videntur *synopæ*, connexionem textus non tollunt, sicuti periti scripturarum interpretes eandem etiam feliciter ostendunt. Recte proinde *Frassenius* *Disquis. Bibl.* l. 1. c. 1. p. 13. in *scriptore Demonstrationis Evangelicæ*, Viro alias doctissimo, notavit, quod in scriptis prophetiis plerumq; confusa ac permixta rerum series ei visa fuerit, idq; ob divinum afflatum. *Scabrum*, inquit is, *salebrosum*, ac *dissipatum* edere solet *ἄσκαρος*, & per varias species rerum sibi obversantes præcipitatur *instinctus animus*. Quæ & aliorum male Criticorum est sententia. Non longe hæc abeunt ab illis, quæ de Enthusiasmo Pythiæ Delphicæ olim scripsit *Plutarch.*

Plutarch. de Pyth. Orac. f. 404. indigna, quæ stylo sacro tribuatur, si vel maxime conceditur, quod viri *ἑσληατοι* non semper scripserint dispositu, sed imperu, ut loquitur *Dannharver*. l. c. p. 366. In verbis divinitus inspiratis nil, quod glossarchia divina, de qua *B. Dorfeb.* in admir. septen. indignum, cogitare licet. Fanaticus stylus ab ejusmodi mysteriis, & aliis, quæ in textuo sacro sunt, vacuus est, ceu cujus autor glossarchia genuina destituitur. Exemplo rursus est *Montanus*. Sic enim ille exempli gratia fuit locutus, memorante *Epiphani.* l. c. §. 4. f. 405. Ἰδὲ ἄνθρωπ *Ⓞ* ὡσεὶ λύρα, καὶ γὰρ ἵπταμα ὡσεὶ πλῆκτρον. ὁ ἄνθρωπ *Ⓞ* κοιμᾶται, καὶ γὰρ γρηγορῶ, ἰδὲ Κύριος ὁ ἐκστάνων καρδίας ἀνθρώπων, καὶ διδᾶς καρδίας ἀνθρώπων. ecce homo tanquam lyra, ego vero plectrum volo. Homo dormit; ego vero vigilo. Ecce dominus est, qui corda hominum in stuporem vertit, & corda dat hominibus. Recte vero *Epiphanius* verba hæc judicat esse *λόξα ῥήματα, καὶ σκαληνά, καὶ ἐδεμίας ὁρθότης* *Ⓞ* ἑχόμενα, obliqua ac perplexa, nec recti omnino quid effluentia. Spiritus Sanctus enim præcipiens nobis, ut formam sanorum verborum retineamus, 2. Tim. 1. 13. ipse eandem non mutat; nequam inepte & obscure loquitur, uti *Fanaticis* nescio quo spiritu afflatis in more positum est; uti *Muncerum, Weigelium, Böhmiun,* qui non loquuntur, ut Spiritus Sanctus loquutus est, fecisse constat, qui nec ipsi ea, quæ loquebantur, affecuti sunt; ἄλλον *χαζαντήρα ὑποδεικνύοντες παρὰ τὸν χαζαντήρα τῶ ἀγίῳ πνεύματι* *Ⓞ* τῶ ἐν προφῆταις *λελαληκότ* *Ⓞ*, in quibus alia nota figuraque cernitur, quam qua Spiritui Sancto, qui per prophetas locutus est olim, germana videtur ac propria, uti de *Montano* rursus loquitur *Epiphanius* l. c.

§. 29. Idem *Epiphanius* l. c. f. m. 404. inter sanctum prophetarum, & Diabolicum *Montani Enthusiasmum* hoc discrimen intercedere statuit, quod ὁ προφῆτης μετὰ-καταστάσεως λογισμῶν καὶ παρεκβολῆσεως ἐλάλει, καὶ ἐφθέγγετο ἐν Πνεύματι *Ⓞ* ἀγίῳ τὰ πάντα ἐρρωμέν *Ⓞ* λέγων, verus *Propheta* cum sui compos, cum ea, quæ dicebat, intelligens, futura nunciabat, prog. eo, ac Spiritus Sanctus impulerit, præcipuo quodam animi robore vaticinari solebat, sic ut etiam cum ἐν πνεύματι essent, ἐρρωμένῃ τὴν διάνοιαν, καὶ τὴν διδασκαλίαν, καὶ τὴν διαλογὴν, firmam ac stabilem mentem, ac docendi, discernendiq; facultatem retinuerint; quicquid sit de hoc, quod ani-

ma ab exterioribus objectis sensibilibus nonnunquam fuerit
 avocata, *rationis enim usum hoc facto non amisit.* Epiph. l. c. f. 405.
 sqq. 408. Ast quod Montanum attinet cum suis Prophetis, *neq;*
certa cum animi firmitate predicarunt, neq; qua dixerunt *intelli-*
gentia consequuti sunt, ἕτε παρακολυθίαν λόγῳ έχοντες. Mox Tur-
 fus de Fanatico hoc ejusque dictis verba faciens Epiph. l. c.
 §. 4. f. 406. *ἐκστατικῶ ῥήματα ὑπάγει ταῦτα, καὶ ἐπὶ παρακολυ-*
θησὶν ☉, furiosi, inquit, *hominis verba sunt, minimeque qua loqui-*
tur affequentia. Idem discrimen inter veros Prophetas, & Mon-
 tani, prophetissarumque ejus Enthusiasmos, quod illi men-
 tis compotes, placido & tranquillo animo, scientesque & in-
 telligentes prophetarint; hic vero cum suis mulierculis non
 sine mentis abalienatione insaniverit, observat Hieronym. Pro-
 log. in Esai. ad Eustach. t. V. opp. & t. 6. opp. Prooem. in Nahum.
 f. m. 74. quod etiam ante hos Ecclesiae doctores in peculiari o-
 pere contra Montanum, & insanas ejus socias, constanter urfit
Miltiades, qui istis temporibus vixit, *Tertulliano & Hieronymo* no-
 tantibus. Laudatus *Miltiades*, cujus fragmentum exhibet *Euseb.*
 H. E. l. 5. c. 17. *μη δέῖν*, contendens, *προφήτην ἐν ἐκστάσει λαλεῖν,*
non decere prophetam in ecstasi loqui, non quamvis intelligit ἐκστασι,
qualis etiam sanctis legitur accidisse, ceu supra §. 6. explicatum,
quaque placide fit, nec statum mentis perturbat, sed παρέκστα-
σι, uti seipsum explicat l. c. *ψευδοπροφήτην ἐν παρεκστάσει, falsum*
prophetam in irregulari mentis excessu, cum furore & ignorantia
conjuncto, insanire notans. De qua differentia inter *ἐκστασι* &
παρέκστασι; quarum illa à divino spiritu imitatur, hæc à Dæmone
 procuratur, vid. *Valesius* annot. in Euf. l. 5. H. E. c. 16. & 17. *Frase-*
nius disquisit. Bibl. l. 1. c. 1. p. 12. & 13. *Du-Pin* disert. prelimin.
 sur la bibl. tom. prem. l. 1. ch. 2. p. 37. In N. etiam T. sanctus
 ille Enthusiasmus, qui festo Pentecostali Apostolis obtigit se-
 cundum vaticinium Joël. 3. 1. sq. & Christi promissionem, Joh.
 15, 26, c. 16, 7. sq. 14. sq. quaque *ἐπλήθησαν ἅπαντες πνεύματι* ☉
αἰγίῳ, impleri sunt Spiritu Sancto, placidus fuit, siue omni furore, ita
 ut mente plane integra, sensibus etiam ab objectis externis non
 avocatis, scientes denique nil nisi intellectum elocuti fuerint,
 Act. 2, 4. 11. 15. 22. 38.

§. 30. Cæterum sicut Diaboli operationes in illis, in quibus operatur, variæ esse possunt, ita non negamus, fieri etiam posse Diabolicum afflatum, & inspirationem, sine furore & *παρεσύσει*. Exemplum hujusmodi Enthusiasmi legitur in *Eunap. Sardinian.* de vit. Philos. in Ædes. p. m. 43. Cum enim hic Ædesius homo magicis *Jamblichi* artibus imbutus, per precativam, cui maxime fidebat, ad divinationem, *μαντείαν*, quandam confugeret, facta illa est *δι' ὀνείρα* ☉, per insomnium. Ὁ μὲν θεὸς ἐφέστατο πρὸς τὴν εὐχὴν, καὶ ἐχρησεν ἐν ἑξαμέτρῳ τὸν ῥῶτα &c. descendere enim ad proces DEUS. & hexametris versibus oraculum ediderat. *Περίφοβος* ☉, *peritrepidus* etiam metuque perterritus, *διεταγ*, memor, non vero furore correptus dicitur: Licet alias Enthusiasmus poëticis dæmoniacus non sine furore interdum fuerit, ut exemplo Sibyllarum patet. Sic contra ea, quæ diximus, quod Prophetæ, quid prophetando dicerent, non ignorarint, *Dupinus* l. c. sic excipit: *Il peut y avoir aussi des hommes qui prophétisent sans le sçavoir, parce que la Prophetie est un don attaché à leur ministère*, exempli loco adferens prophetiam *Caiphæ*, quid *Joh. ii. 50.* sq. prophetaret, ignorantis. Sed non pure erat prophetica Pontificis hujus oratio à Spiritu Sancto tantum, ut in aliis Prophetarum prophetiis factum est, intenta; sed etiam humana formaliter, & humana *Caiphæ* intentione sanguinaria prolata. Cum itaque quibus ipse verbis usus fuerat præcipitato iudicio, iisdem etiam Spiritui Sancto uti placuerat, prævalente licet furore, obstrepente etiam, & contranite sanguinaria *Caiphæ* ferocia, mirum non est, ad suam tantum, non ad Spiritus Sancti mentem percipiendum, aures hominis fuisse apertas; id quod de aliis Prophetis, quorum Prophetiæ erant pure tales, dici nequit. Admirabilem Spiritus Sancti *γλωσσοαρχίαν* etiam hic agnoscit, & veneratur *B. Damian.* in *Homil. Acad.* p. 14. id quod in *Hermen. sacr.* repetit p. 28. *Add. D. Calov. Bibl. Ill. t. i. f. 648.* & seq. qui *Caipham* hunc formaliter prophetasse negat, cujus prophetiam non nisi materialiter talem fuisse contendit.

§. 31. Infertur autem ex dictis Enthusiasmas, quales fuerunt *Montanus*, ejusque Prophetissæ, item Sibyllæ, aliique hujus generis

neris diuinatores, qui per pravum Spiritum inhabitantem, mentemque turbantem locuti sunt, etiam obsessos fuisse à Diabolo, & *energumenos* dici posse. Act. 16. 16. sqq. Alia vero illorum est ratio, qui dicuntur Spiritum *assistentem*, seu familiarem habere. Conf. *Thyræ*. de Dæmoniac. P. II. c. 20. p. 54. sq. Sic etiam pro Enthusiasticis *formaliter* talibus *Mysticorum Contemplantes*, uti appellantur, per se haberi non debent; licet non negem, per abusum, qui etiam in Theologia mystica invaluerunt, à Mysticis talia sæpe jactari, urgeri etiam & enarrari, quæ Enthusiasmum inferunt; de quo in diff. de Theolog. Myst. §. 6. & 21. ubi etiam notatum fuit §. 13. quomodo Illustrissimi & doctissimi in Gallia Præsules Dn. *Cameracensis*, & Dn. *Meldensis*, Fanaticismum sibi invicem objecerint circa Mysticorum disciplinæ explicationem. Lapsus hinc est *Gottosfred. Arnold.* in Hist. descript. Theol. Myst. novissime emissa, quo scripto suum *Separaticismum* & *Eclogismum*, satis iterum prodidit, contendens c. 8. §. 8. *accusationem de Enthusiastico* ob Theologiam Mysticam *inter Pontificios non audiri*. Idem censendum de *furore Poëtico*, qui etiam *Enthusiasmus* à *Democrito* dictus fuit, ceu constat ex fragmento ejusdem apud *Clement. Alexandr.* l. 6. Strom. in fin. f. 698. & *Platone*, prolixè in Jon. f. 145. sq. & in Phædr. f. 344. disputante. Proprie etenim furor non est ex vero DEI afflatu proveniens, sed ex naturali aptitudine & inclinatione ad poësin exortus motus, ad excudendos ex ingenio versus, mentemque ad sublimia elevandam, sponte fere sua carmine ad numeros aptos veniente. Ridet vero doctissimus *Rappinus* ob Enthusiasmum hunc *Platonem*, tom. II. vide *ses Reflex. sur la Poëtiq. en genèral.* §. 5. p. 120. & 201. De hoc *Furore Poëtico* peculiari etiam olim dissert. egimus.

§. 32. Ulterius præterea observari meretur, Enthusiasmum Fanaticum non eadem semper apparere facie. Jam enim *crassior*, jam *subtilior* est. *Enthusiasmus crassior* est, qui non solum cum contemptu verbi & sacramentorum, ipsius etiam ministerii Eccles. fanaticæ divinas pro regulo jactat visiones, angelica item colloquia, revelationesque, & similia factis suis præterdit, sed etiam igne & gladio sævit, & vitam socialem turbat, Magistratumq; Politicum, & Ecclesiasticum Ministerium it sublatum

latum. Talis Anabaptistarum Monasteriensium furor fuit, de quo prolixius *Sleidan.* l. 10. ab init. Proles hi fuerunt sanguinarii Fanatici *Munceri Subtiliores* vero extiterunt fanaticè novando *Mennoniste*, à *Mennone Simonis* ita dicti, qui ab infania Majorum multum remiserunt. Vita illorum exterior commendatur à *Dri. Benthem* *Holländisch Kirch- und Schul- Staats.* c. 19. p. 834. ab *humilitate discreta, temperantia, & beneficentia erga egenos.* Vid. etiam *Hoornbeck.* *Sum. Contr.* p. 354. *Confessio Fidei* illorum recentior ceteris producitur ab eodem *Benthem.* l. c. p. 845. majoremque spirat in vita sociali tranquillitatem, quam superiores fecerant. Art. 13. expresse asseritur, *potestatem magistratus civilis esse origine divinam, cui proinde ab omnibus obsequium debetur.* In eadem *Confess.* art. IX. conceditur *electio Diaconorum* ab Ecclesia facta ad verbi prædicationem. *Subtilissimi, & periculosissimi* Enthusiastarum illi sunt, qui cum ex animo ministerium verbi & sacramentorum contemnunt, tacitisque artibus ejus contemptum moliantur, illud tamen magnifacere videri volunt, atque commendant, cuncta interno, nescio unde exorto, impulsui tribuentes, ex fanatica sæpe persuasione, cui pertinaciter inhærent, aptitudinemque docendi jus dare fingentes. Tales fuerunt *Anabaptiste Anglicani*, quos *tirones* adhuc vocavit *Hoornius* *Hist. Eccl.* p. m. 266. quos nec dum ad illos errores delapsos scripsit, quos apud *transmarinos* invenias. In *confess. Fid.* edita Londini art. 42. professi sunt, quibus *DEUS dona dedit, illos concionari posse ac debere.* Multos etiam ex plebe in Anglia olim, cum *Independentes* in hac grassarentur insula, atque eadem *oppleta esset sectariorum colluvie non minus, quam quondam tellus Memphisica locustis & ranis, ut loquitur Creyghton.* in *hist. Concil. Flor.* præfat. ad lect. idem. *Hoornius* l. c. p. 252. autore est jactasse, *sibi quidem, à concionando, docendo alios, abstinere non licitum, nisi veritatem in injuslitia detinere, & talentum suum abscondere velint.* Hujus generis Fanatici etiam hodie extra Angliam dantur, quibus mature obex poni debet.

§. 33. Pestilens nimirum, & noxium etiam malum in Republica & Ecclesia est Enthusiasmus Fanaticus, & proinde non tolerandus, neque hic, neque ibi. Neminem sane vel mediocriter in Antiquitate historię secularis versatum latet, quan-

tarum calamitatum in Republica causa fuerit, divinis revelationibus aliquid falso tribuisse, vel fanaticè commercium aliquod Enthusiasticum cum DEO jactasse, vel religionis thyrso plebem infatuasse, quo arcano ad dementandam plebem sæpius Romani usi leguntur, Vid. *Clapmar.* de arcan. l. 2. c. 9. qui etiam l. 3. c. 13. notavit, quam periculosa sit ars divinandi in principatu. Numam Pompilium, Minoem Cretensem, Pisistratum Latores, quo leges & sacra sua commendarent, ad Enthusiasmum, ementitum licet, confugisse notum est. Impositorum principis, Muhammedis, præsentia angelica colloquia quam fatalia fuerint cum universo humano generi, tum orbi Christiano, per tot gentium clades innotuit. Enthusiasticus furor etiam interdum seditiosus est, & crudelis. *Bellum sane Rusticannum* primas sui origines ei debet: Quantasque cum per Anabaptistas, tum per alios, Reipublicæ calamitates attulerit, in superioribus non semel monuimus. Legi etiam meretur *Lat.* in *Comp. Hist.* p. 556. Superiori sanè seculo in Anglia quæ fuit tragoedia, ipsi regi funesta & exitialis, cum Independentissimo in Anabaptismum degenerante Enthusiasmus invalesceret, ex *Batei Elench.* mot. in Angl. cognoscere licet. Autor ille est P. I. p. 144. Regicidas sceleratos tuitos se fuisse contra illa, quæ à melioribus contra tam immane factum objiciebantur, *obtentu providentiæ divinæ, sanctiq; Spiritus impulsu,* è suggestu etiam quodam, nomine *Peters,* judices extimulante, *adesse tempus, quo sancti mundanos Reges, eorumq; nobiles, ferreis vincirent catenis.* ad. p. 221. 224.

§. 34. Non minor calamitas ab Enthusiasmo imminet Ecclesiæ. Suo tempore & loco explicabitur, DEO annuente, quantum negotii *Montanismus,* ejusque ficta pietas, quando cum Fanatismo hæc conjungitur, Ecclesiæ creaverit, id quod nec notare omisit *Baronius Annal.* t. 2. ad Ann. Chr. 173. f. 176. Enthusiastica *Anabaptistarum, Weigelianorum,* & aliorum doctrina, quantum monstrosis suis deliriis mali attulerit Ecclesiæ, prolixè explicarunt harum turbarum scriptores: Latissime sane per universam sparsa fuit Germaniam. *Conf. Lat.* l. c. D. *Hoornbeck.* *Sum. Controv.* l. 5. & 6, Multique vitæ exterioris specie ab his
Fana-

Fanaticis seducti sunt. In superiori etiam seculo invalescente Parlamenti; quod veneno Fanatico infectum fuisse, & res ipsa docuit, & Autor lib. *Regii sanguinis clamor ad Coet.* c. 2. p. 23. notat; & Cromwelli potentia in Britannia, ab Enthusiasticis illata damna satis Ecclesia Anglicana sensit, de quo *Hoornius* in *Hist. Eccles. Period. III. art. 2. Creyghonus* sane in *Hist. Conc. Florent. praef. ad Lect. de Sectariis Anglicis* scripsit, quod *praeter arcana Spirituum dictamina nil approbarint.* De *Quackeris* etiam notum est, quod multos in suas partes pertraxerint. Recte nimirum *B. Lutherus* tom. 2. *Witteb. f. 416.* *Wann Gott/ inquit, zürnen wil/ und sein Wort wegnimmt/ ist kein Zerthum so grob/ der Zussel gehet damit hindurch.* Nil de Enthusiastarum, *Montanistarum, Weigelianorum, Quackerorum, &c.* monstriosis dogmatibus dicam. Hostis est Spiritus Enthusiasticus omnis boni ordinis, verbi in Ecclesia divini, & Sacramentorum. Amat, ceu Spiritus tenebrarum, ignorantiam: Hinc organa disciplinarum Philosophicarum, imo & Philologicarum (variat enim ejus impudentia) contemnit, idque sub praetextu pietatis. Quasi nimirum sacras literas, & organa disciplinarum tractare, atque literas, quas humaniores vocant, discere, essent impossibilia; compossibilia licet Paulus judicaret. Recte proin Christianus Magistratus mature hujusmodi hominibus, qui Fanatismo se permittunt, obicem ponere debet, ne modicum fermenti totam massam inficiat, & si consilio Ministerii Ecclesiastici hoc nomine utitur, nec ille, nec hoc propterea jure male audiet.

§. 35. Recte proinde pessime criminari *Professores Argentoratenses* dicitur virulentus Patromastix, ministeriique Evangelici hostis, & obtrektor subdolos, *Dn. Gottofredus Arnoldus*, quando in *Endlicher* Vorstellung seiner Lehr und Bekantniß/ contra celeberrimum & meritissimum Theol. *Dn. D. Vejelium* p. 16. n. 21. illos (omnesne, an Theologos tantum, non exprimit homo iniquus) injuste *haereticis & persecutionum*, nescio cur, reos facit. *In specie*, inquitis maligno erga nos animo, *bätten die Herren Strassburger Professores wol von Gott etwas nöthigers zu thun bekommen, als Ketzer machen und verfolgen, und zwar aus dem jüdischen Principia, Job. XI, 48.* Utique, *Arnolde*, si non magis necessaria nobis

4.

nobis tractanda forent, citius atrox hæc tua criminatio nota fuisset, idque secundum regulam sapientissimi Regum Prov. 26, 5. quod jam per occasionem fit: Licet, ceu crassa & manifeste falsa, imo ex mendaciis confuta accusatio, seriam censuram non mereatur. Quanquam enim Fanatici, & subtiles etiam Enthusiastæ, quorum æque atque aliorum Hæreticorum causam agis, sedem apud nos non invenient, non NB. ex hæsterno demum decreto, vel *Judaico aliquo principio*, Joh. 11, 48. sed ex Lege inclyti nostri Magistratus, d. 27. Junii an. 1528. promulgata, & d. 24. Septembr. 1530. contra Anabaptistas, & omnes Fanaticos, qui unter ihrem Schein vor andern Christen ein fromm Leben zu führen vorgeben / & interim tamen noxia moliantur; quæ *Agend. Ecclesiastic. Argentinens.* etiam novissimæ editionis P. III. p. 370. inserta est; & quod nos non lateat, quantum turbarum famosi sui seculi Pietastri, *Melchior Hofmannus*, & *Caspar Schwenckfeld*, olim apud nos dederint, & dare alias solent impie sanctuli; gravi tamen injuria hic Pietastrorum si non antesignanus, certe Patronus, nos afficit, si contra omnem veritatem, & *hereticis & Persecutionum* falso nos arguit. Hujus generis artes semper a nobis absuerunt, & adhuc absunt, quibus cum doctrinæ puritas cum sincera pietate conjuncta, tum Ecclesiæ tranquillitas semper curæ cordique fuit. Elenchum tali uti nostrum est ex Joh. 16, 8. 2. Tim. 3, 16. qualem meretur hujusmodi *pietas*, quæ non est ex fide, Rom. 14, 23. qualis est *fanatica*. Eo minus etiam movemur hac injuria Viri hujus, de rebus Argentinensium *ἀντιοχητός* informati, quem & clarissimis Ecclesiæ luminibus, & columinibus quondam, atque Venerandis Patribus, non peperisse constat, *Athanasio* scil. *Augustino*, *Hieronymo*, *Epiphanio*, & aliis. Sed non possunt aliter, quam male animati esse erga *Orthodoxos*, exagitando eosdem, quod cum morum & vitæ sanctitate sincera etiam fidei puritas, prout in scripturis divinis illa nitet, illis curæ & cordi sit, omnes isti, qui *Quodlibetica* quadam, vel *Ecclesiastica*, vel etiam *Lariudinaria*, quæ Dn. *Arnoldi* Helena esse videtur, vel alia *cerebrina fide*, *Hirn-Glauben* / uti loquitur *Indifferentissimi* *promachus Fridlibius*, delectantur.

F I N I S.

00 4 6306

ULB Halle
002 927 209

3

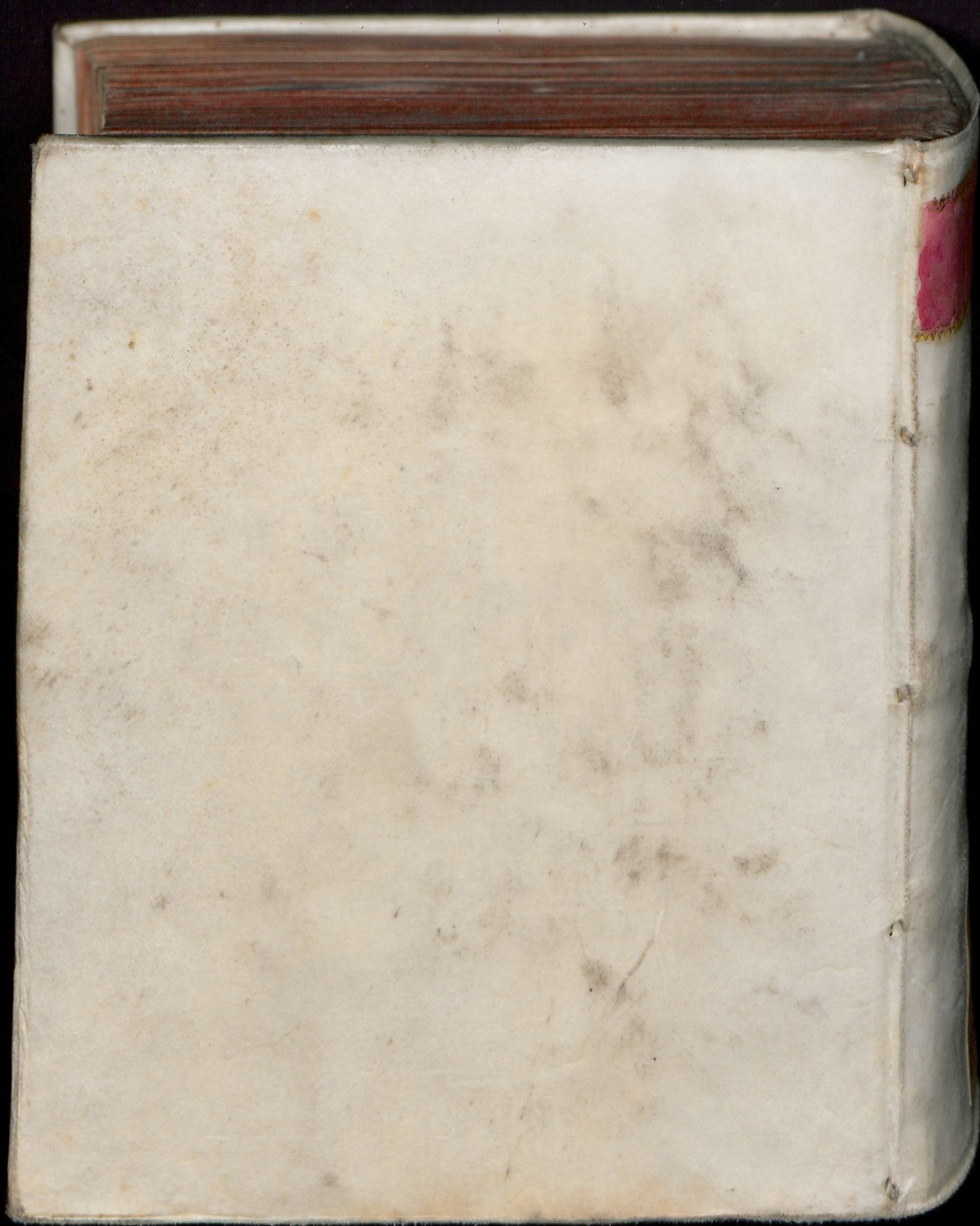
Sb.

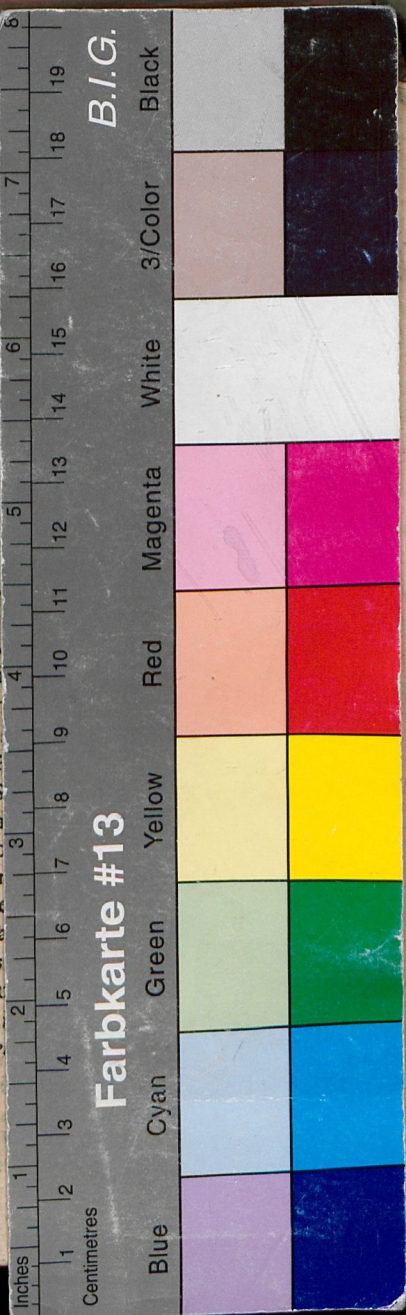
Vb 17

Reha ✓

HL 94.

I. N. D. N. J. G.
DE

ENTHUSIASMO
DIVINO ET DIABOLICO,

ad Apocal. 1, 10.

Spiritu Sancto adspirante,
in inclyta Argentoratensium Academia

PRÆSIDE

DN. JOHANNES JOACHIMO
ZENTGRAVIO,

SS. Theol. D. P. P. Capit. Thom. Canon.
& Ecclesiaste,

*DN. Patrono, Promotore, ac Præceptore
æternum devenerando,*

respondebit

M. JOH. CHRISTOPH. *Nauffmanni*

Pforzhem. Marchicus,

SS. Th. St.

Die Junii MDCCII. b. consuet.

ARGENTORATI,

Typis JOHANNIS FRIDERICI SPOOR. Anno 1712.